

A detailed topographic map of the Emmen region in the Netherlands. The map shows a complex network of roads, water bodies, and land parcels. Key locations labeled include Nieuw-Amsterdam, Erika, Klazienaveen, Zwartemeer, Bargerveen, Meerdafbos, Veld, Schoonsloot, and Nieuw-Schoonsloot. The map is color-coded to represent different types of terrain and land use, with blue for water, green for vegetation, and various shades of yellow and brown for land parcels and roads. The map is oriented with North at the top.

Bijlage 9: Zuid

Ruimtelijke gebiedsanalyse en -visie
Stedelijke Wateropgave Emmen

De analyse en gebiedsvisie vond plaats in het kader van het project en de structuurvisie Stedelijke Wateropgave Emmen en is verricht in opdracht van:

Gemeente Emmen, Afdeling ROI
Postbus 30001
7800 RA Emmen

De inventarisatie en analyse is verricht door:

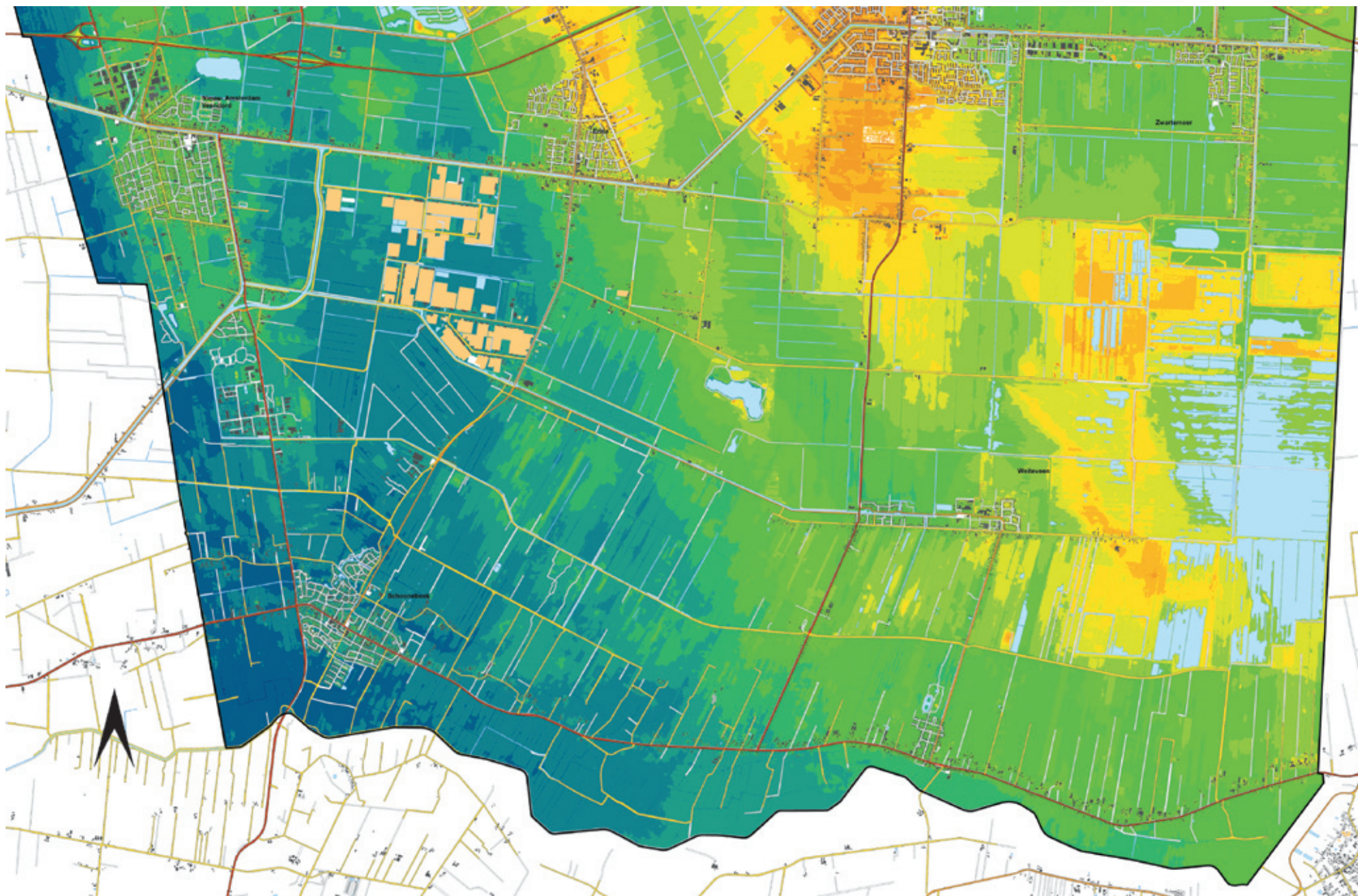
H H v B
Adviesburo voor landschapsinrichting
Mw Drs Ing L.M. Scholtens
Hoogeveenseweg 21
9435 TC Bruntinge
Tel. 0593 552805

Juni 2012

Inhoudsopgave

DEEL 1: INVENTARISATIE EN ANALYSE

1. De aard- en bodemkundige ondergrond	
1.1 Hoogteligging	5
1.2 Bodem	7
1.3 Ondiepe slecht doorlatende lagen	9
1.4 Kwel en infiltratie	11
1.5 Komvormige laagten	13
2. Archeologische waarden	15
3. Ontginningspatronen in historisch perspectief	
3.1 Algemeen	17
3.2 Periode Middeleeuwen - 1850	21
3.3 Periode 1850 - ca.1900	23
3.4 Periode 1900 - 1935	25
3.5 Periode 1935 - 1955	27
3.6 Periode 1955 - 1965	29
3.7 Periode 1965 - 1975	31
3.8 Periode 1975 - 1985	33
3.9 Periode 1985 - thans	35
4. EHS/EVZ en agrarische natuur	37
5. Vrije tijd en recreatie	37
DEEL 2: RUIMTELIJKE GEBIEDSVISIE SWO	39

Legenda

AHN

DEEL 1: INVENTARISATIE EN ANALYSE GEBIED ZUID

1. Aard- en bodemkundige ondergrond

1.1 Hoogteligging

Zowel de variatie in de aardkundige ondergrond als verschillen in ontginningspatronen hebben geleid tot de hoogteverschillen in gebied Zuid. De aanwezigheid van de twee uitlopers van de Hondsrug bij Erica en Klazienaveen zijn niet alleen op de kaart maar ook in het veld goed waarneembaar. Dit geldt wat minder voor de dekzandruggen en – koppen bij Nieuw-Amsterdam en Schoonebeek. Ook (micro)reliëf in het beekdal Schoonebeekerdiep is wat minder goed herkenbaar.

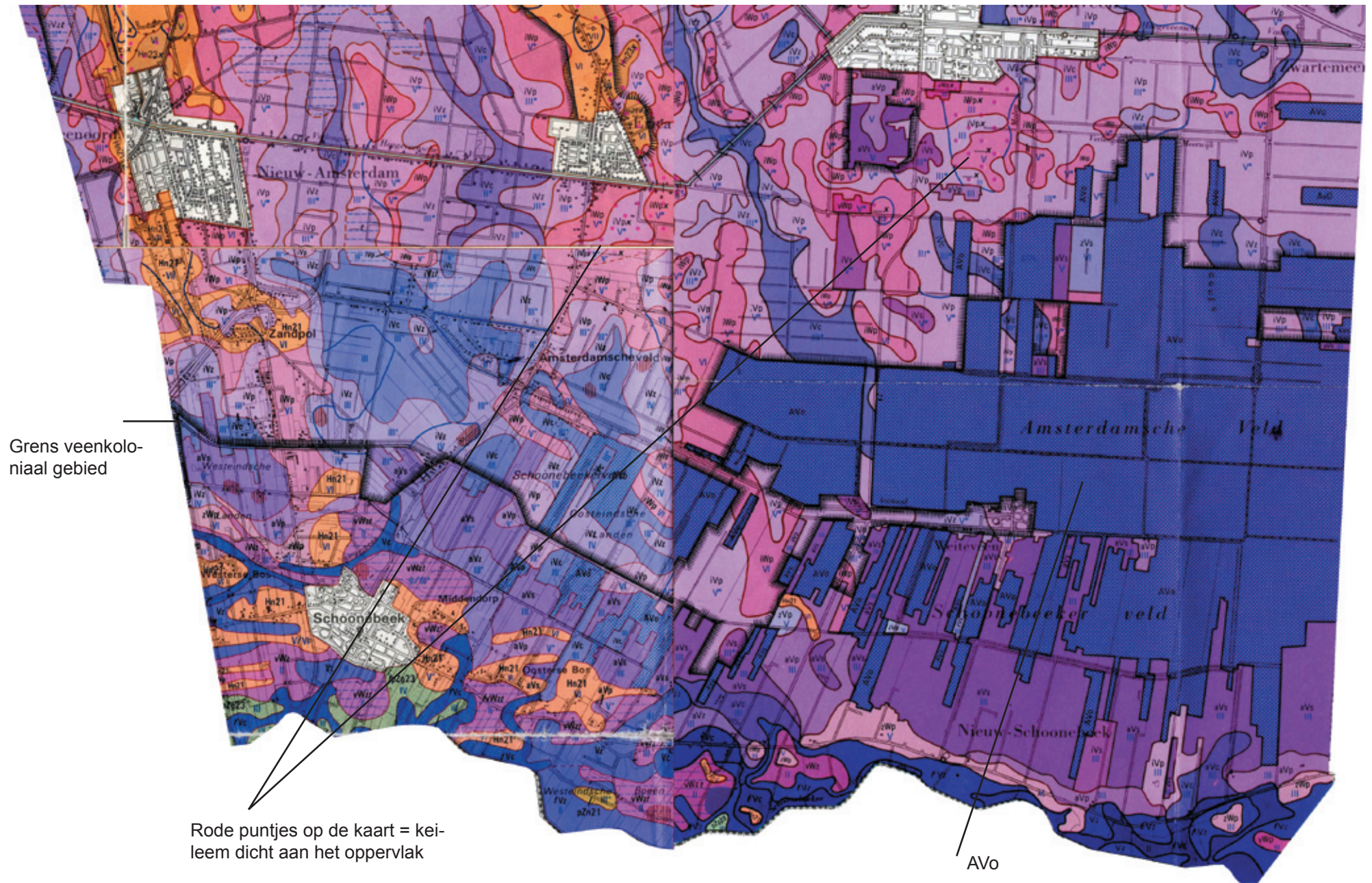
De variatie in het maaiveld in de omgeving van Nieuw-Schoonebeek – Weiteveen en het gebiedje tussen de Dordsedijk en Derksweg bij Klazienaveen zijn mede veroorzaakt door verschillen in de mate waarin en de manier waarop het veen is ontgonnen. Zo is het gebied tussen Nieuw-Schoonebeek en Weiteveen kleinschalig door middel van smalle strookverkaveling al dan niet gedeeltelijk ontgonnen. Dit betekent dat er her en der nog veenlagen aanwezig zijn die in hoogte verschillen door inklinking, vertering bij veenbranden, het al dan niet opbrengen van mest en het afsteken van

turf(strooisel) voor eigen gebruik. Dit zorgt voor een zeer bijzonder, in het veld goed waarneembaar, microreliëf in dit gebied. Ook op de AHN kaart zijn deze strookvormige hoogteverschillen goed te zien

Een combinatie van de aanwezigheid van de oostelijke uitloper van de Hondsrug en verschillen in de mate waarin het veen is afgegraven zorgt voor de maaiveldvariatie in het gebied ten oosten maar vooral ten westen van de Dordsedijk bij Klazienaveen.

Het veen in het Amsterdamsche Veld is slechts gedeeltelijk afgegraven omdat de eigenaar Van Griendtsveen alleen geïnteresseerd was in de bovenste laag veen, het zogenaamde witveen. Van Griendtsveen was gespecialiseerd in turfstrooisel en alleen de witveenlaag is hiervoor geschikt.

De combinatie van verschillende (voormalige) eigenaren, het late tijdstip van vervening (niet meer rendabel) en het ontstaan van het natuurgebied Bargerveen heeft onder meer geleid tot de hoogteverschillen ten zuiden van Zwartemeer.

1.2 Bodem

De zandige uitloper van de Hondsrug bij Erica is ook goed herkenbaar op de bodemkaart (bruine kleur). Datzelfde geldt voor de dekzandruggen en -koppen bij Nieuw-Amsterdam en Schoonebeek. De oostelijke uitloper van Hondsrug bij Klazienaveen is niet als zandgrond (veldpodzol) weergegeven op de kaart. Hier lag de uitloper onder een (dikke) laag veen. Echter, hier is wel een keileemlaag dicht aan het oppervlak aanwezig (rode puntjes op de kaart en toevoeging ...x aan de code).

De Hondsrug, en daarmee keileem, is voor een belangrijk deel ontstaan in de voorlaatste ijstijd (ca. 360.000 – 250.000 v Chr.), een periode vóór het ontstaan van het veen. Vanuit het noorden stuwden ijstongen de Hondsrug op. Het landijs zette ook een slecht doorlatende laag grondmorene af, de zogenaamde keileemlaag, die bestaat uit leem, zand, grind, keien en rotsblokken. Na de ijstijd zijn beide uitlopers gedeeltelijk met een laag veen overgroeid. Evenals bij Klazienaveen kent ook

het veenkoloniale gebied direct ten zuiden van Erica een dergelijke keileemlaag dicht aan het oppervlak.

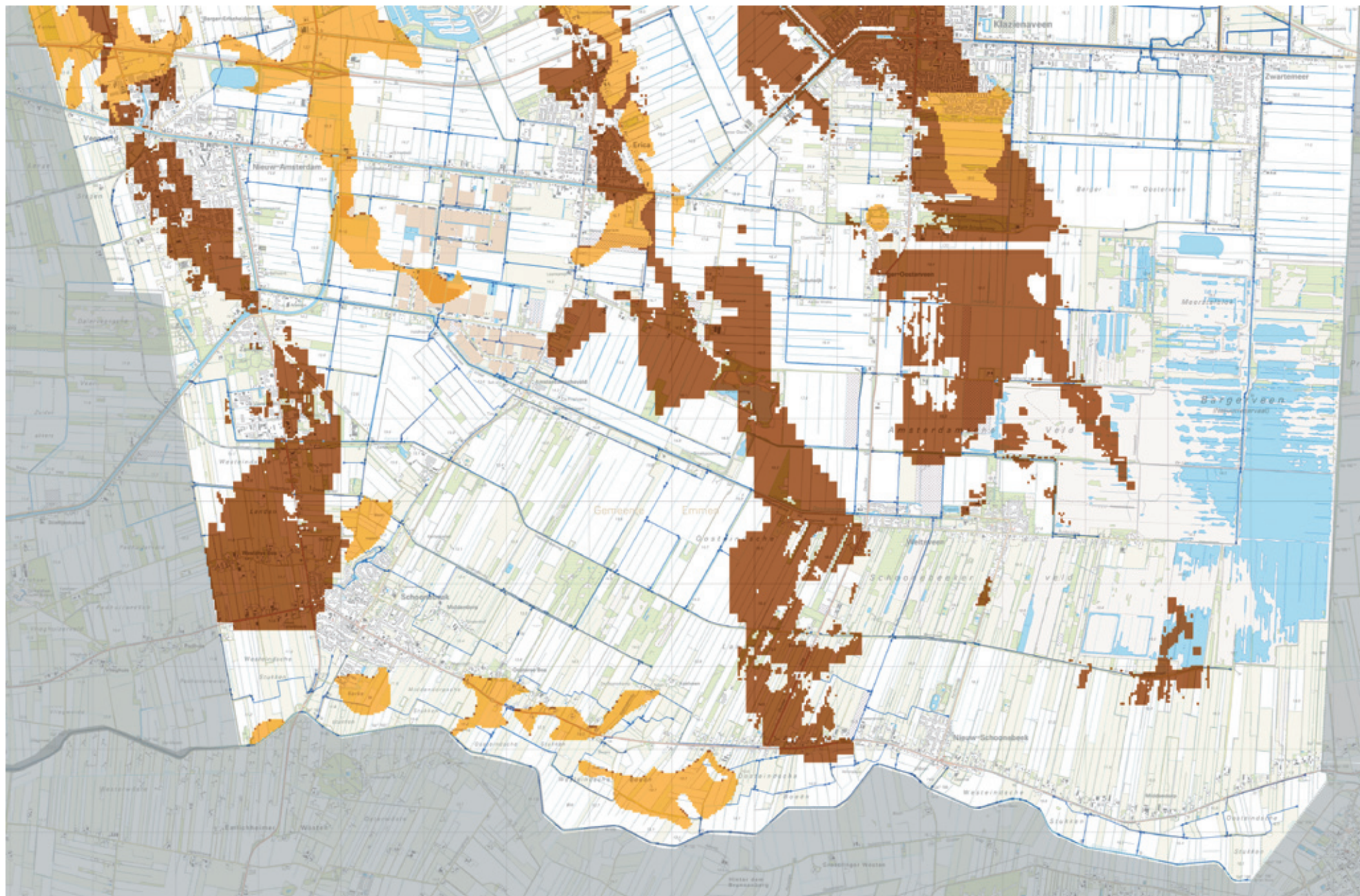
De bodemkaart geeft het voormalige hoogveengebied (roze c.q. paars op de bodemkaart) goed weer. De dikke zwarte lijn op de bodemkaart is de grens van het veenkoloniale gebied.

Omdat het veen rondom Schoonebeek, Nieuw-Schoonebeek en het gebiedje ten westen van de Dordsedijk niet volledig is afgegraven behoren deze gronden bodemkundig niet tot het veenkoloniale gebied. De gronden bestaan voor het merendeel uit meerveen- en madeveengronden, met beide als veensoort veenmosveen (code aVs en zVs c.q. donkerpaars/blauw op de bodemkaart). Richting het beekdal van het Schoonebeekerdiep gaan deze over in moerige en, plaatselijk kwelrijke (f.. voor de code) madeveen- en beekdalgronden.

Het groot deel van het gebied bij het huidige Bargerveen behoort bodemkundig tot de eenheid 'Veen in ontginning (code AVo)'. Hier is het veen niet c.q. gedeeltelijk afgegraven en niet geschikt gemaakt voor bouwland. Het Bargerveen is een Natura-2000 gebied en maakt deel uit van de EHS. Een deel van de gronden buiten het Bargerveen wordt ook aangeduid met de code AVo. Dit kan samenhangen met het tijdstip waarop de bodemkaarten zijn gemaakt (jaren 60 – 70). In 1975 was hier het veen nog in ontginning (zie ook tekst over periode 1965 – 1975). Na 1975 is een deel van het gebied verder ontgonnen.

Foto: Bargerveen

Legenda

ondiepe slechtdoorlatende lagen

S_VALUE

 geen data bodemkaart

 geen ondiepe sdi

 sdi binnen 1,20 m-mv

 sdi tussen 0 en 3 m-mv

 Waterlopen

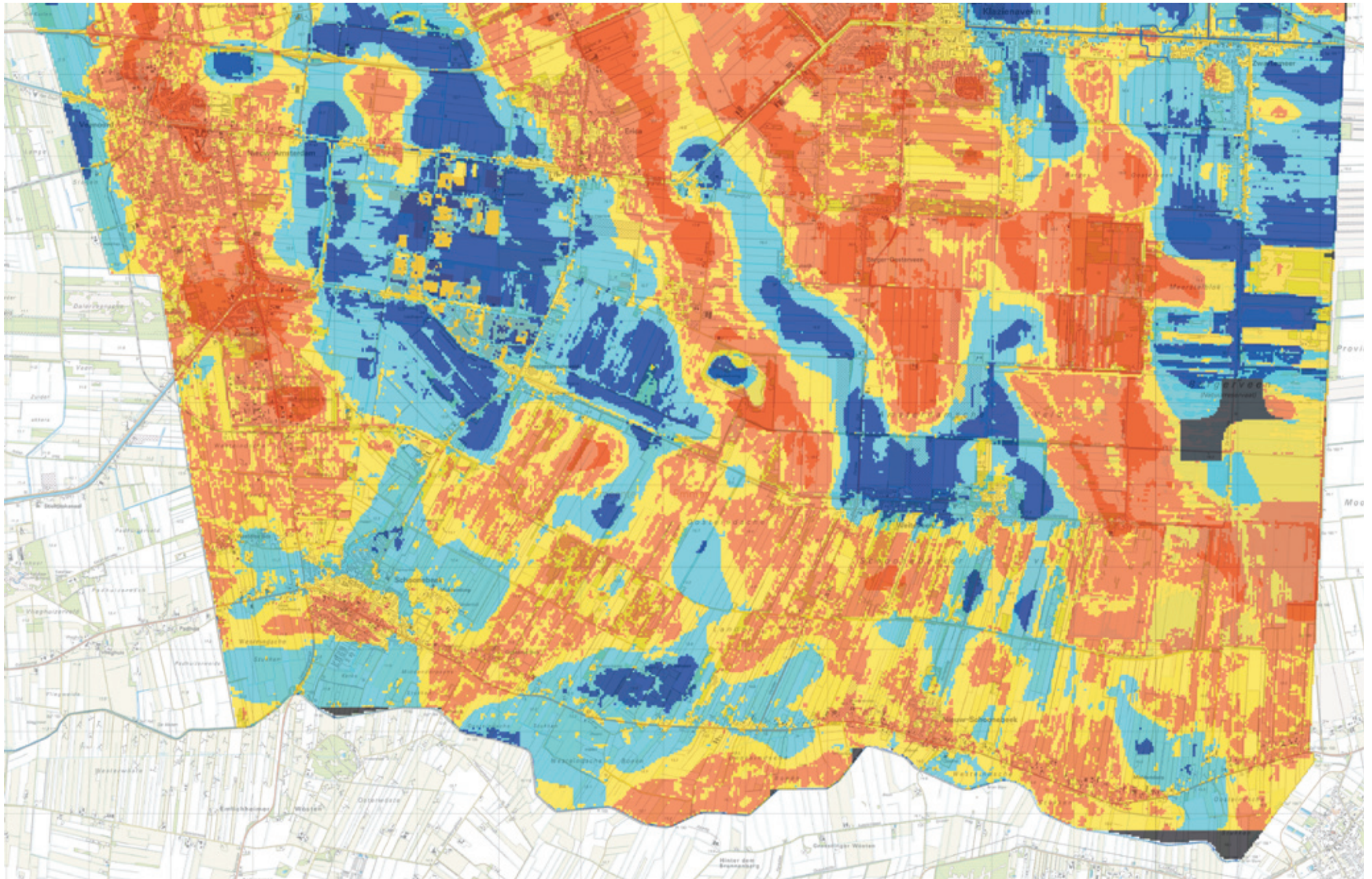
 watervlak

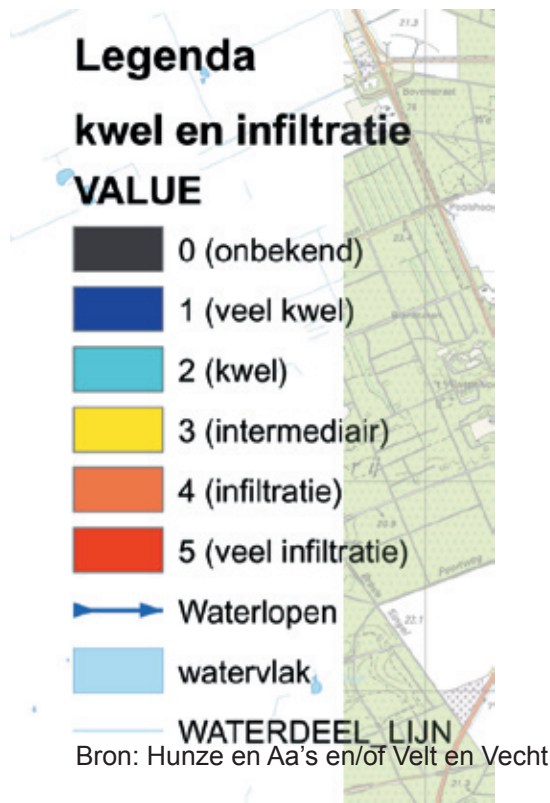
 WATERDEEL_LIJN

Bron: Hunze en Aa's en/of Velt en Vecht

1.3 Ondiepe slecht doorlatende lagen

De keileemlagen dicht aan het oppervlak, zoals weergegeven op de bodemkaart, zorgen voor ondiepe slecht doorlatende lagen. Keileem, de grondmorene, werkt remmend op de waterbeweging en kan leiden tot zogenaamde 'valse' grondwaterspiegels. In het veld is dit herkenbaar door de aanwezigheid van natte plekken c.q. natte gebiedjes op plaatsen waar dat op basis van de hoge ligging niet te verwachten is. Daarnaast kan de combinatie van hogere ligging en de aanwezigheid van ondiepe slecht doorlatende lagen zorgen voor extra (ondergrondse) waterbewegingen richting aanpalende lager gelegen gebieden.

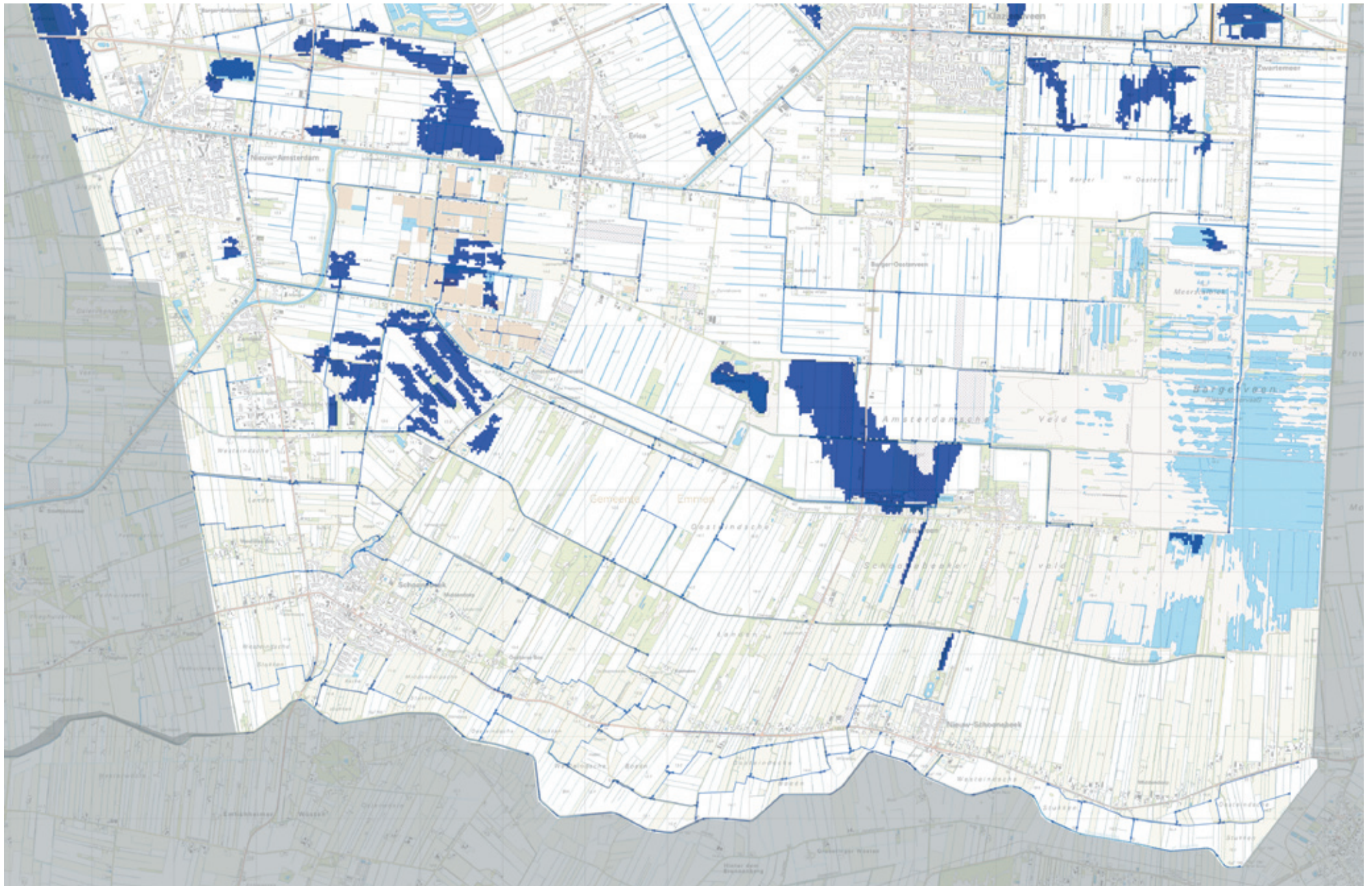

1.4 Kwel en infiltratie

De grote variatie in maaiveldhoogtes zorgt voor de aanwezigheid van zowel infiltratiezones, intermediaire zones als gebieden met (veel) kwel. In het algemeen kan gesteld worden dat op de uitlopers van de Hondsrug, de dekzandruggen en in mindere mate de hoger gelegen veenrestanten sprake is van infiltratie c.q. intermediaire zones, terwijl op de lager gelegen gebieden tussen en langs deze ruggen en/of koppen sprake is van (veel) kwel. Grote kwelgebieden liggen tussen de rug van Nieuw-Amsterdam en Erica (kassengebied), de rug van Erica en Klazienaveen en verder bij Weiteveen en Zwartemeer. Beide laatste gebieden liggen lager ten opzichte van het hoger gelegen (bedijkte) Bargerveen.

Zowel in het beekdal van het Schoonebeekerdiep als de gronden die kleinschalig zijn verveend (voormalig Schoonebeeker Veld) is sprake van afwisselend grotere, kleine tot zeer kleine infiltratie en kwelgebiedjes.

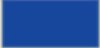

Legenda

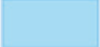
komvormige laagten

S_VALUE

 Geen komvormige laagte

 Komvormige laagte

 Waterlopen

 watervlak

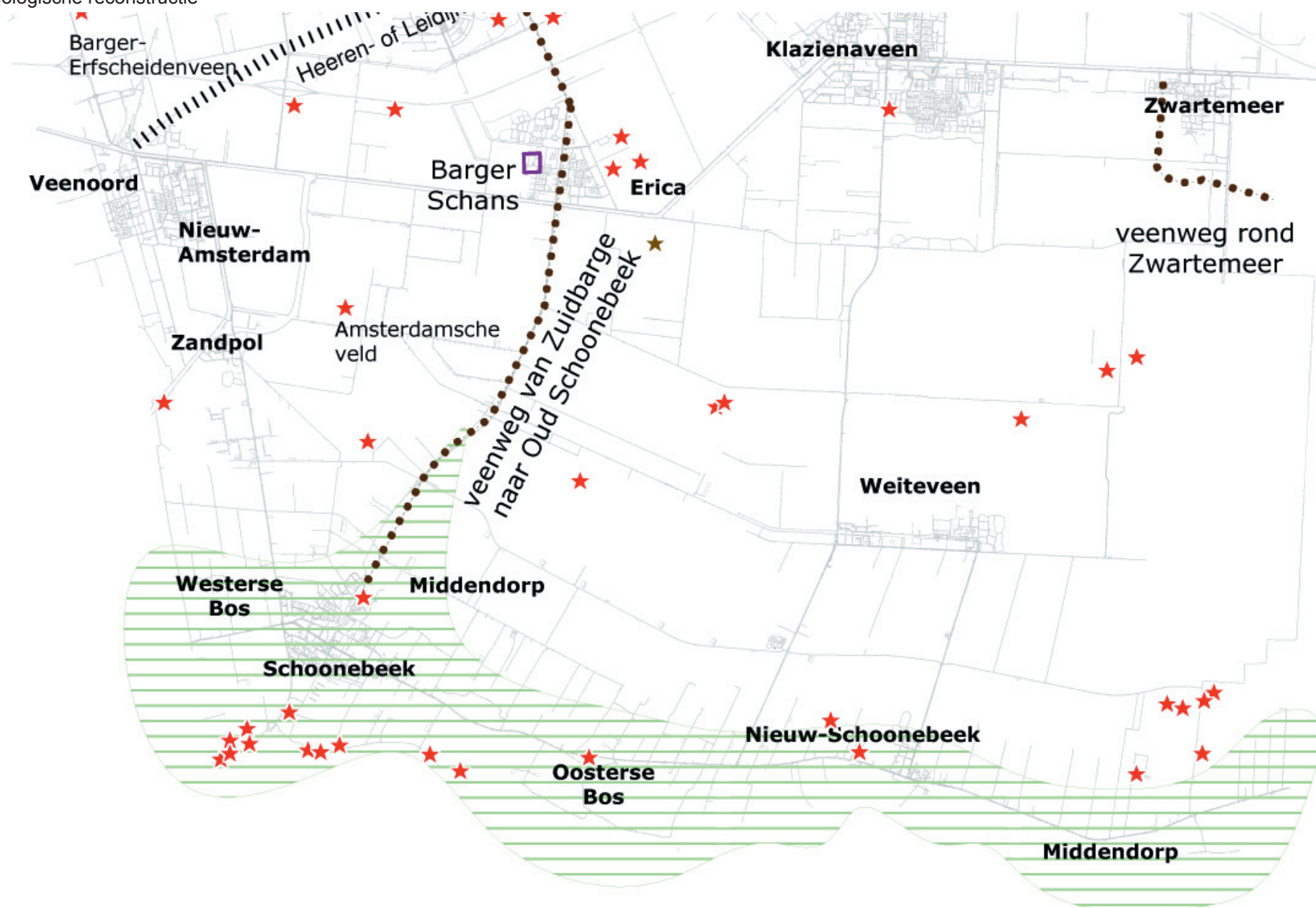
 WATERDEEL_LIJN

Bron: Hunze en Aa's en/of Velt en Vecht

1.5 Komvormige laagten

Menselijk ingrijpen, het afgraven van zand, heeft geleid tot komvormige laagte in de zandafgraving ten noorden van het smalspoormuseum (zie ook bijlage 10; Nieuw-Amsterdam – Erica-Zuid). Hier is letterlijk een gat in de grond gegraven.

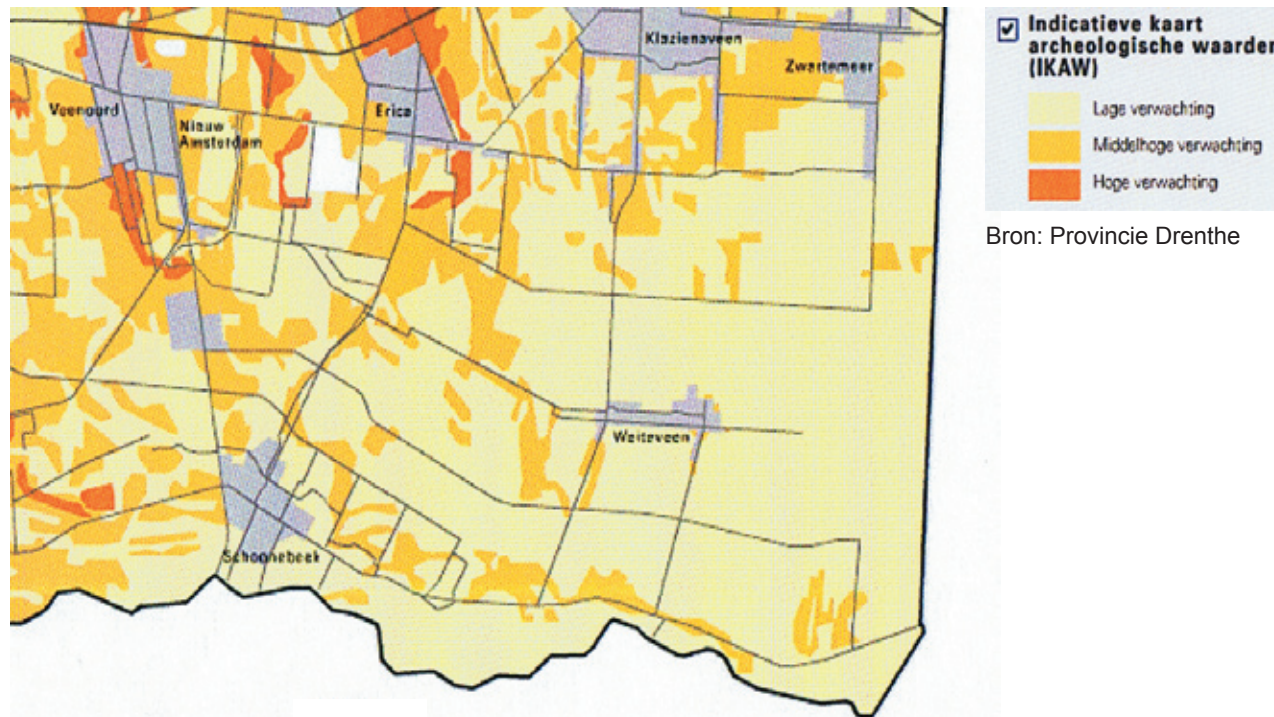
De komvormige laagten in het veenkoloniale gebied zijn soms wel en soms slecht of niet waarneembaar. Zo is de laagte ten zuiden van het kassengebied redelijk goed herkenbaar in het veld, terwijl dit niet c.q. beperkt geldt voor de laagtes ten oosten van de zandwinningplas en bij Zwartemeer.

Bron: Archeologisch Bureau onderzoek Emmen,
De Steekproef BV

Legenda historische reconstructies (zie kaart pag. 14)

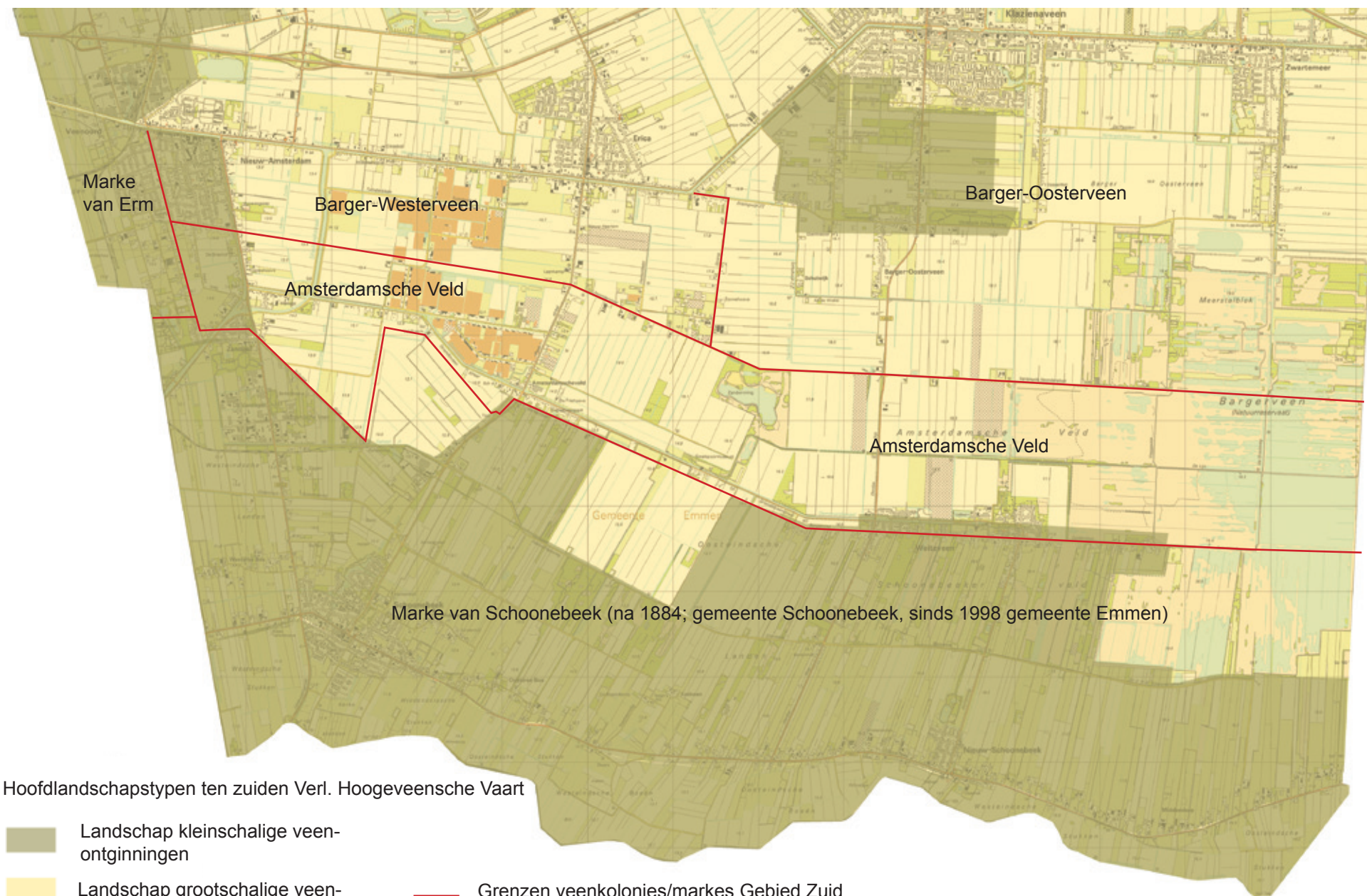
	(nat) landbouwgebied
vóór 1850 al in gebruik		(voormalige) (veen-) dijk
	(voormalige) essen		voormalige schansen
	veenweg
(vermoedelijk)		veenweg (archeologisch
aangetoond)

Bron: Provincie Drenthe

2. Archeologische waarden.

Al voordat het veen was afgegraven was sprake van menselijke, watergerelateerde, activiteiten in het vrijwel onbewoonde moerassige veengebied. Archeologische reconstructie heeft uitgewezen dat op ongeveer de plaats waar nu de Beekweg en Pannekoekendijk ligt voorheen een veenweg tussen Zuid-Barge en Schoonebeek heeft gelegen. Ook liep er een veenweg ten westen van het voormalige meer 'Zwarte meer'. Deze veenweg is op de kaart van ca. 1900 nog goed te zien (zie kaart op pag. 22). De huidige Nieuweweg is nog een laatste restant van de plaats waar de voormalige veenweg heeft gelegen. In het veen(koloniale) gebied zijn relatief weinig archeologische vondsten gedaan en de IKAW kaart geeft dan ook een lage tot middelhoge verwachting aan. Een hoge verwachtingen kennen alleen de zandige gebieden (ruggen) bij Nieuw-Amsterdam en bij Erica.

3. Ontginningspatronen in historisch perspectief

3.1 Algemeen

In het gebied zijn twee van de drie hoofdlandschapstypen die de gemeente Emmen kent aanwezig, te weten het landschap van de kleinschalige veenontginningen en het landschap van de grootschalige hoogveenontginningen. De beide landschapstypen hebben ieder hun eigen ontstaan- en ontwikkelingsgeschiedenis en verschillen dan ook in ruimtelijk en visueel opzicht van elkaar.

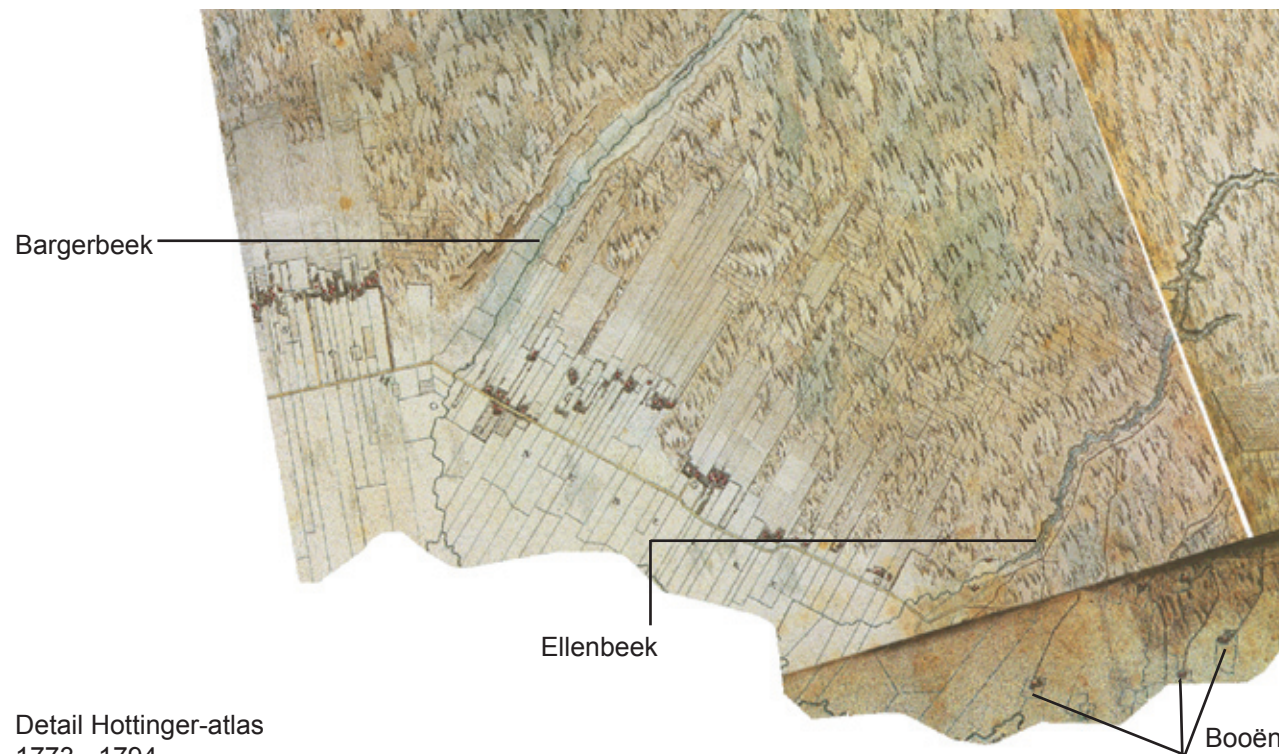
Het landschap van de kleinschalige veenontginningen is te vinden in het gebied van de voormalige marke, en later gemeente, Schoonebeek en bij Nieuw-Amsterdam in de

marke van Erm (zie bijlage 9 Nieuw-Amsterdam – Erica-Zuid eo). Het landschap van de kleinschalige veenontginningen bestaat uit oude, jonge en zeer jonge veenontginningen. De ontginning van het gebied bij Schoonebeek – Weiteveen is een menging van oude (middeleeuwse) en jongere (17^e en 18^e eeuw) en jongste (19^e en 20^e eeuw) ontginningen.

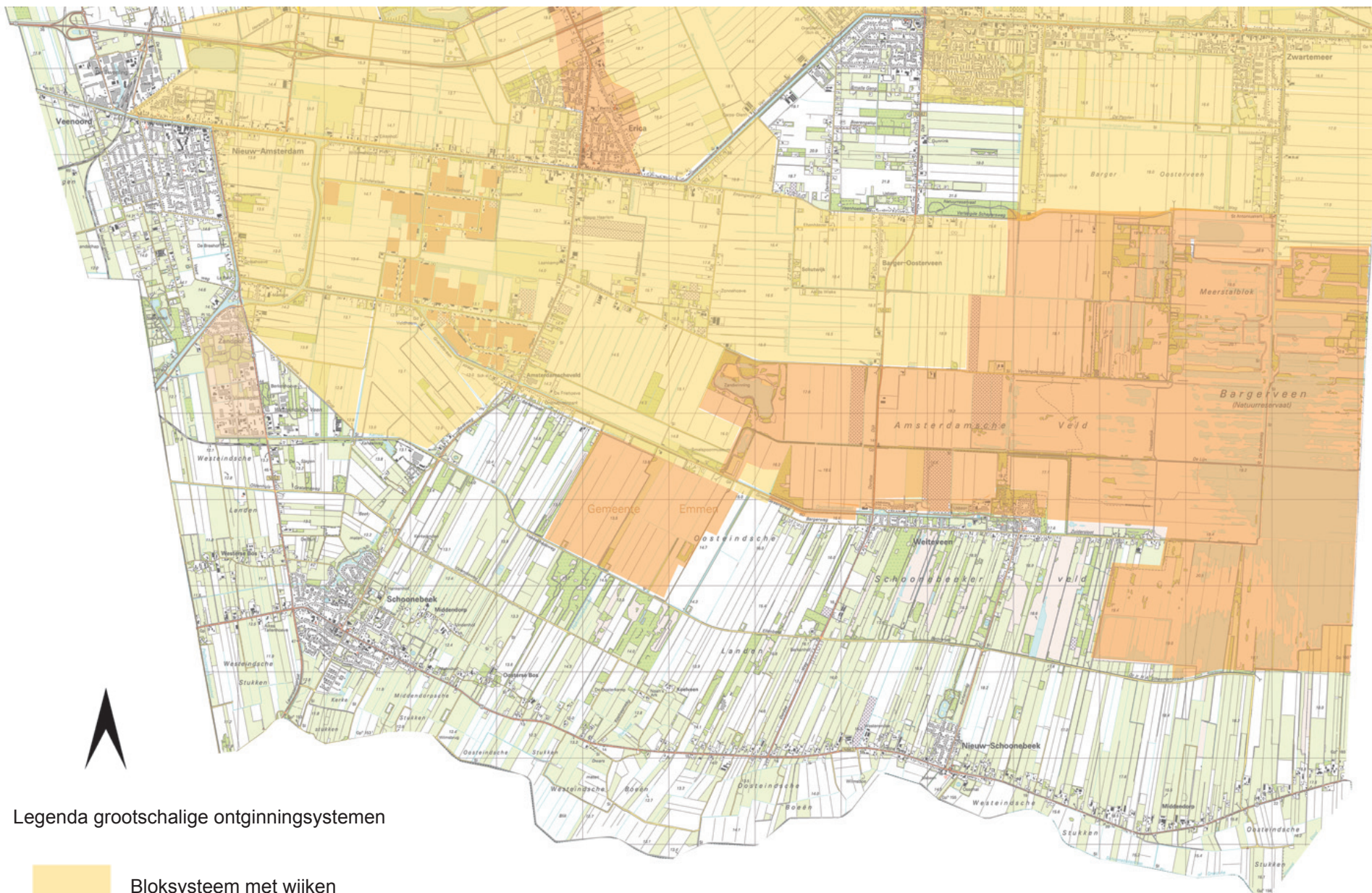
De oudste ontginningen lagen bij het huidige Schoonebeek (zie detail Hottingeratlas). Er waren vier afzonderlijke bebouwingslinten (Westeinde, Kerkeinde, Middendorp en Oosteinde) die op oost – west gerichte zandruggen lagen (zie ook bruin

op de bodemkaart). Vanaf de doorgaande weg (Europaweg) liepen paden richting de boerderijen. De boerderijen van de oude bewoningslinten lagen toen op langgerekte kavelstroken die noordwaarts het veen in liepen en zuidwaarts tot het Schoonebeekerdiep. Door het recht van opstrek, het recht van de grondeigenaar op de onontgonnen gronden voor en achter zijn in cultuur gebrachte grond, is deze bijzondere strokenverkaveling ontstaan. De smalle opstreckende plaatsen stonden loodrecht op de zandruggen, waardoor iedere boer verzekerd was van een evenredig deel in de verschillende gronden ten noorden en ten zuiden van de zandrug. De Hottingeratlas van 1773 – 1794 geeft de verschillende richtingen van de opstreckende verkaveling ten oosten en ten westen van de Bargerbeek goed weer. Deze smalle strookverkaveling is tot op de dag van vandaag nog uitzonderlijk gaaf aanwezig.

Het bodemgebruik was oorspronkelijk vergelijkbaar met de gemengde bedrijfsvorm van esdorpen. De vochtige hooi- en weilanden lagen langs het Schoonebeekerdiep. In het noorden strekten de bouwlanden zich uit op het veen. Karakteristiek voor de bedrijfsvoering ten oosten van de Ellenbeek is de vetweiderij, te weten de opfok van slachtossen en na 1700 de duurdere stalossen. Hier lagen de zogenaamde booën, ver van de nederzetting verwijderde ossenstallen die verbonden waren aan één of meerdere moederbedrijven in Schoonebeek. In de loop van de 18e eeuw, begin 19e eeuw vestigden steeds meer boeren uit Duitsland zich ten oosten van de Ellenbeek aan de rand van het veen. In 1805 ontstond dan ook Nieuw-Schoonebeek door de verkoop van gronden aldaar aan Duitse boeren. In Nieuw Schoonebeek bestond het recht van opstrek alleen richting het

Detail Hottinger-atlas
1773 - 1794

Legenda grootschalige ontginningsystemen

Blokstelsel met wijken

Deels c.q. anders ontgonnen

veen en niet richting de beek waar de booën lagen. Hierdoor is richting het Schoonebeekerdiep sprake van een onregelmatige blokvormige verkaveling. Dat is tot op de dag van vandaag nog steeds het geval.

In de loop van de 19^e eeuw nam de boekweitteelt en bovenveencultuur sterk toe en vestigden boekweitboeren uit o.a. Duitsland zich niet alleen meer aan de rand maar ook op het veen. Na 1850 ontstond er dan ook een nederzetting (het latere Weiteveen) ten noorden van het Nieuw-Schoonebeekerveld enwel in het Amsterdamsche Veld. Nadat het Amsterdamsche Veld in 1909 was verkocht aan Van Griendtsveen verplaatste de bebouwing in het Amsterdamsche Veld zich naar het Schoonebeeker Veld. Nadat de boeren zich in het Schoonebeeker Veld hadden gevestigd werd het veen hier dus ook vanuit het noorden in gebruik genomen. Belangrijk is dat de ontginning vanuit het noorden (Weiteveen) wel binnen de smalle kavelstructuur van het recht van opstrek uit het zuiden lag.

Het landschap van de grootschalige ontginningen is een ontworpen landschap waarbij vooraf is bepaald wat waar wordt aangelegd. Het Plan van Aanleg, een voorwaarde voor een vergunning, gaf aan waar kanalen/wijken moesten worden gegraven, hoe diep, waar bruggen, sluizen, bebouwing en wegen kwamen. De concessie tot vervening kwam op naam van een veenschap, een waterschap of een particuliere maatschappij ofwel een NV. Zij zagen toe op de uitvoering van het plan van aanleg en de inrichting van het gebied. Het oprichten van veenschappen was een typisch Drents verschijnsel. Nadat in 1882 de Hoger Raad had bepaald dat Gedeputeerde Staten niet bevoegd waren om veenschappen op te richten

zijn in Drenthe veel veenschappen omgevormd tot waterschappen. In dit gebied betrof dit het in 1869 opgerichte veenschap Barger-Westerveen. Zie voor de analyse van het Barger-Westerveen ten zuiden van de Verlengde Hoogeveensche Vaart; werkdocument Nieuw-Amsterdam – Ercia-Zuid en omgeving. Naast Barger-Westerveen kende dit gebied nog twee grote veenkolonies namelijk het Amsterdamsche Veld en het Barger-Oosterveen (zie kaart pag. 16 grenzen veenkolonies).

Op 28 juni 1851 kocht de Drentsche Landontginning Maatschappij (DLM), in 1950 opgericht door een groep van kapitaalkrachtige Amsterdammers, een strook veen van 2256ha. van de markegenoten van Noord- en Zuid-Barge en noemden dit het Amsterdamsche Veld. Deze strook liep tot Duitsland. De zuidgrens was de grens met de gemeente Schoonebeek. Op de noordgrens van het Amsterdamsche Veld werd een scheidingsloot gegraven, de Amsterdamsche Raai. Op veel kaarten wordt deze weergegeven als de Noordersloot. In 1862 was de aanleg van het kanaal Zijtak bij Nieuw-Amsterdam voltooid. Vanaf 1861 – 1862 is het Dommerskanaal in fases in oostelijke richting aangelegd. In de eerste decennia werd weinig verveend. Pas na 1873 kwam daar verandering in. In dat jaar ging de tot dan toe in firmaverband gedreven DLM over in een NV. Was de firma een beleggings (onroerend goed) maatschappij, de NV werd een veenmaatschappij met vervening als doel. Hoewel deze maatschappij wel enige ontginningsactiviteiten ondernam, werd het Amsterdamsche Veld vooral als jachtgebied, dus ontspanning, gebruikt. De inkomsten kwamen vooral uit de pacht van boerderijen en verkoop van zwarte turf.

In 1909 werd de DLM c.q. het Amsterdamsche Veld door Griendtsveen overgenomen, een bedrijf dat gespecialiseerd was in turfstrooisel. Griendtsveen verkocht de onrendabele boerderijen en/of beëindigde de verpachting en zo verdween de behuizing in het Amsterdamsche Veld (m.n. bij huidige Weiteveen). Griendtsveen trok het Dommerskanaal door en bouwde turfstrooiselfabrieken, werkplaatsen, woningen en een elektriciteitscentrale en woningen en noemde deze nederzetting Amsterdamscheveld.

Het westelijke deel van het Amsterdamsche Veld is door middel van wijken ontgonnen. Evenwijdig aan het Dommerskanaal werd een hoofdwijk gegraven en daarop gewone wijken. Zie voor de analyse van dit westelijke deel; bijlage 10; Nieuw-Amsterdam – Erica-Zuid eo).

In het oostelijk deel van het Amsterdamsche Veld is een veldspoorbaan (smalspoor) over het veen aangelegd van west naar oost tot in de veenderijen van Griendtsveen in het Duitse Schöninghsdorf. Het smalspoor zorgde voor het transport van bolsterturf of witveen (bovenste laag turf) naar de fabrieken en liep bij de huidige Middenweg. Alleen witveen is geschikt voor turfstrooisel omdat dit veen na droging toch weer vocht opneemt. Dit in tegenstelling tot turf (zwart veen) dat zogenoemd irvesibel is en na droging geen water meer opneemt. Omdat Griendtsveen zich richtte op turfstrooisel is het merendeel van het gebied slechts gedeeltelijk afgegraven.

Pas in 1954 is in het oostelijke deel het waterschap Het Amsterdamsche Veld opgericht. Aanleiding was het onvoldoende onderhoud van de werken en verschillen van inzicht over het op peil houden van de kanalen en verdere aanleg van de werken. Reden waarom in het bestuur van het waterschap geen college van hoofdingelanden deel nam (Bron: GA Coert; Drenthe en zijn waterschappen).

Voor de inrichting van het Barger-Oosterveen zijn de ontwikkelingen, of beter verwickelingen, rond het Oranjekanaal en de Verlengde Hoogeveensche Vaart van grote invloed geweest. Wat betreft het Oranjekanaal het is het volgende van belang (zie ook bijlage 5; Oost). Het was oorspronkelijk de bedoeling dat het Oranjekanaal via Nieuw Dordrecht naar het Smeulveen (bij huidige Klazienaveen-Noord) zou worden gegraven. Het bleek dat het Smeulveen een veel lagere ondergrond had dan verwacht en dat vereiste dus ook een veel lager kanaalpeil. Dit zou betekenen dat er of een dieper en dus nog kostbaarder kanaal moest worden gegraven of dat er op een afstand van 5km maar liefst 3 sluizen moesten worden gebouwd. De eigenaar, de Drentsche Veen en Midden Kanaal Maatschappij (DVMKM), was daartoe niet bereid. Besloten werd om het Smeulveen via een 'omweg' vanuit het zuiden te bereiken.

Dit besluit tot omlegging van het Oranjekanaal zorgde voor hoogoplopende conflicten over het traject van de Verlengde Hoogeveensche Vaart. De Verlengde Hoogeveensche Vaart had in 1863 Erica bereikt. Het verdere precieze traject was toen nog niet bepaald. Er waren twee mogelijkheden. De eerste, oostelijke richting, kwam neer op het in een rechte lijn doortrekken van het kanaal van Erica tot Duitsland. Het kanaal zou dan hebben gelegen in op de plaats van en in het verlengde van de huidige Ensingwijk. De tweede richting was de noordoostelijke richting, de uiteindelijke gerealiseerde richting. De DVMKM was echter tegen deze noordoostelijke richting en wilde een verbinding met het Oranjekanaal voorkomen. Een verbinding betekende namelijk concurrentie tussen beide kanalen met betrekking tot de afvoer van turf. Als gevolg van aanhoudende conflicten over het verdere traject werden de graafwerkzaamheden decennialang

vertraagd. Pas in 1880 werd de concessie verleend voor het doortrekken van de Verlengde Hoogeveensche Vaart richting Duitsland volgens het huidige traject. In 1886 bereikte het kanaal het punt Dordse brug en in 1894 de Duitse grens.

Al in 1867 waren de gronden van het gebied van het Barger-Oosterveen gescheiden en delen veen verkocht. Hoewel stukken veen na benodigde ontwatering werd verhuurd en bewoning op gang was gekomen, was van systematische vervening nog geen sprake. Door de conflicten was de Verlengde Hoogeveensche Vaart immers nog niet gevorderd tot de oostelijke venen. Desondanks werd in 1884 het waterschap Barger-Oosterveen opgericht. Het vrijwel onvergraven veen was nog niet onderzocht en er was ook nog geen concessie tot vervening verleend (Bron: G.A. Coert; Drenthe en zijn waterschappen). Op aandringen van de Groningse industrieel W.A. Scholten, eigenaar van meerdere stukken veen, is toch overgegaan tot de oprichting van een waterschap. De eigenaren wilden namelijk snel beginnen met het graven van raaien en groepen om zo de drooglegging van het veen te bevorderen. Op deze manier dachten zij enkele jaren tijdswinst te kunnen boeken.

Afhankelijk van het uiteindelijke doel, de aardkundige ondergrond en de tijdperiode is het hoogveen volgens verschillende systemen ontgonnen. In dit gebied is het bloksysteem met wijken te vinden. Daarnaast is een groot oppervlak deels c.q. anders ontgonnen. (zie voor de beschrijving van de systemen: Bijlage 1). Het Amsterdamsche Veld is deels grootschalig ontgonnen door middel van het smalspoor. Het Bargerveen, dat deels beperkt/niet, deels kleinschalig en deels grootschalig is verveend, maakt deel uit van de EHS.

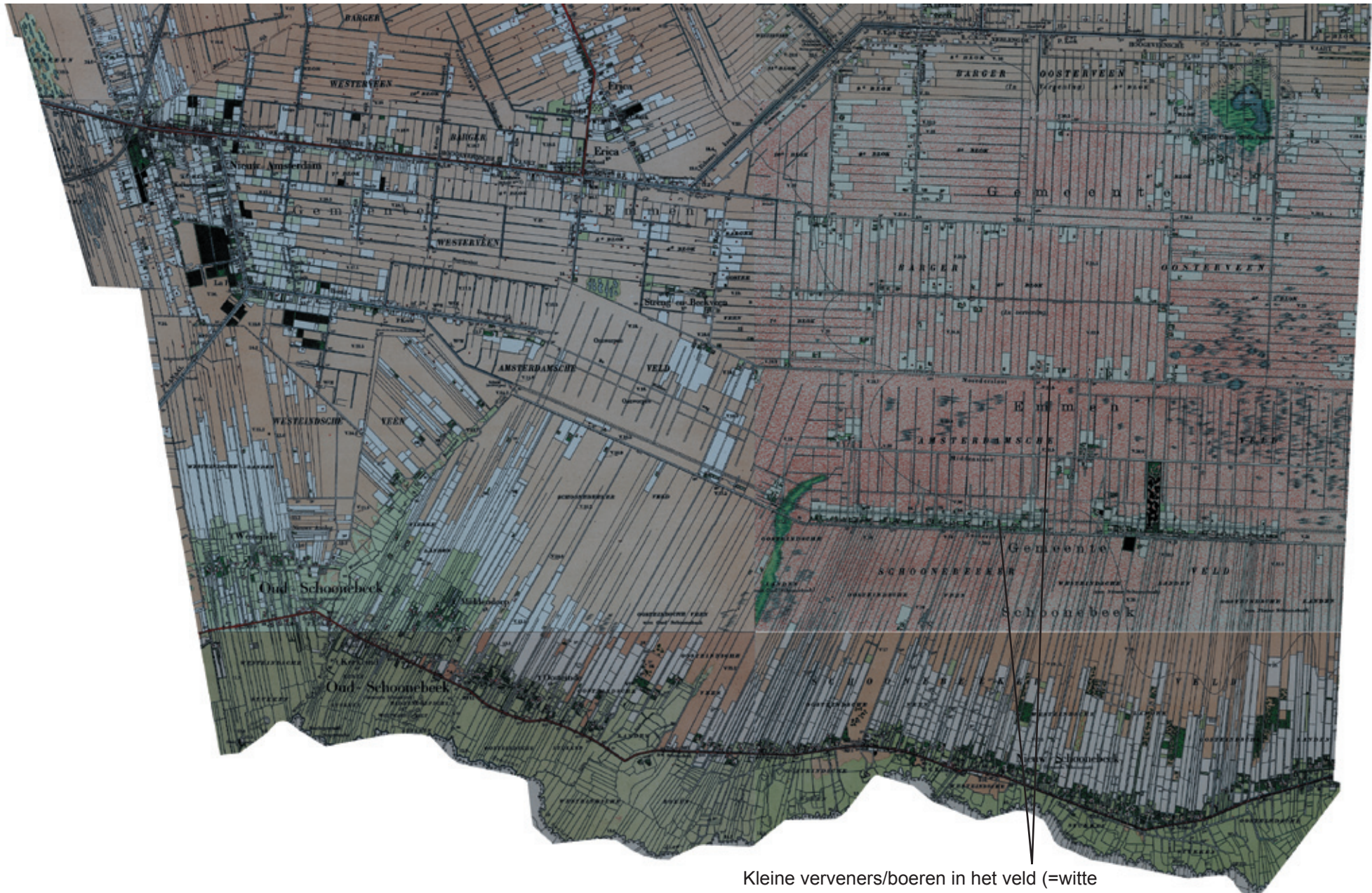
3.2. Periode Middeleeuwen – 1850

De kaart van 1850 geeft goed de verschillende verkavelingstructuren van de kleinschalige ontginningen weer. Bij Oud-Schoonebeek, met de vier bebouwingsclusters Westeinde (nu Westerse Bos), Kerkeinde, Middendorp en Oosteinde (nu Oosterse bos), is sprake van een opstreckende, smalle strookverkaveling zowel richting het Schoonebeekerdiep als het veen. Deze verschillende kavelrichtingen bij Westeinde, Middendorp en Oosterse Bos zijn tot op de dag van vandaag nog herkenbaar.

De veenstromen Bargerbeek en Ellenbeek zijn goed herkenbaar op de kaart. De oorsprong van de Bargerbeek ligt ten noorden van het, op de kaart al ingetekende, Amsterdamsche Veld. De eerste bebouwing in het Amsterdamsche Veld ligt dan ongeveer te hoogte van het latere kanaal Zijtak (zie bijlage 9 Nieuw-Amsterdam – Ercia-Zuid eo), Het gebied ten oosten van de Ellenbeek kent een andere verkavelingstructuur. Richting beek geldt niet het recht van opstrek en is een blokverkaveling te zien. Richting veen is wel sprake van het recht van opstrek, zij het dat deze op de kaart van 1850 nog maar beperkt is ingetekend.

Het grote veengebied ten noorden van de marke van Schoonebeek is dan nog niet aan snee gebracht. In dit ontontgonnen veengebied ligt dan ook nog het Zwarte Meer, een meer op het veen.

ca. 1910

Kleine verveners/boeren in het veld (=witte rechthoekjes met rood blokje op de kaart)

3.3 Periode 1850 – 1910

De belangrijkste ontwikkeling in deze periode is de verdeling, verhuur en/of verkoop van de venen door de boeren van Noord- en Zuidbarger. Zie voor de grenzen van de veenkolonies de rode lijnen op de kaart op pag. 16. Het Barger-Westerveen en het westelijke gedeelte van het Amsterdamsche Veld wordt besproken in bijlage 9 Nieuw-Amsterdam – Erica-Zuid eo.

De Verlengde Hoogeveense Vaart, Zijtak en een gedeelte van het Dommerskanaal (toen nog Dommerswijk geheten) zijn gegraven, evenals het merendeel van de gewone wijken in het Barger-Westerveen (zie werkdocument Nieuw-Amsterdam – Erica-Zuid eo).

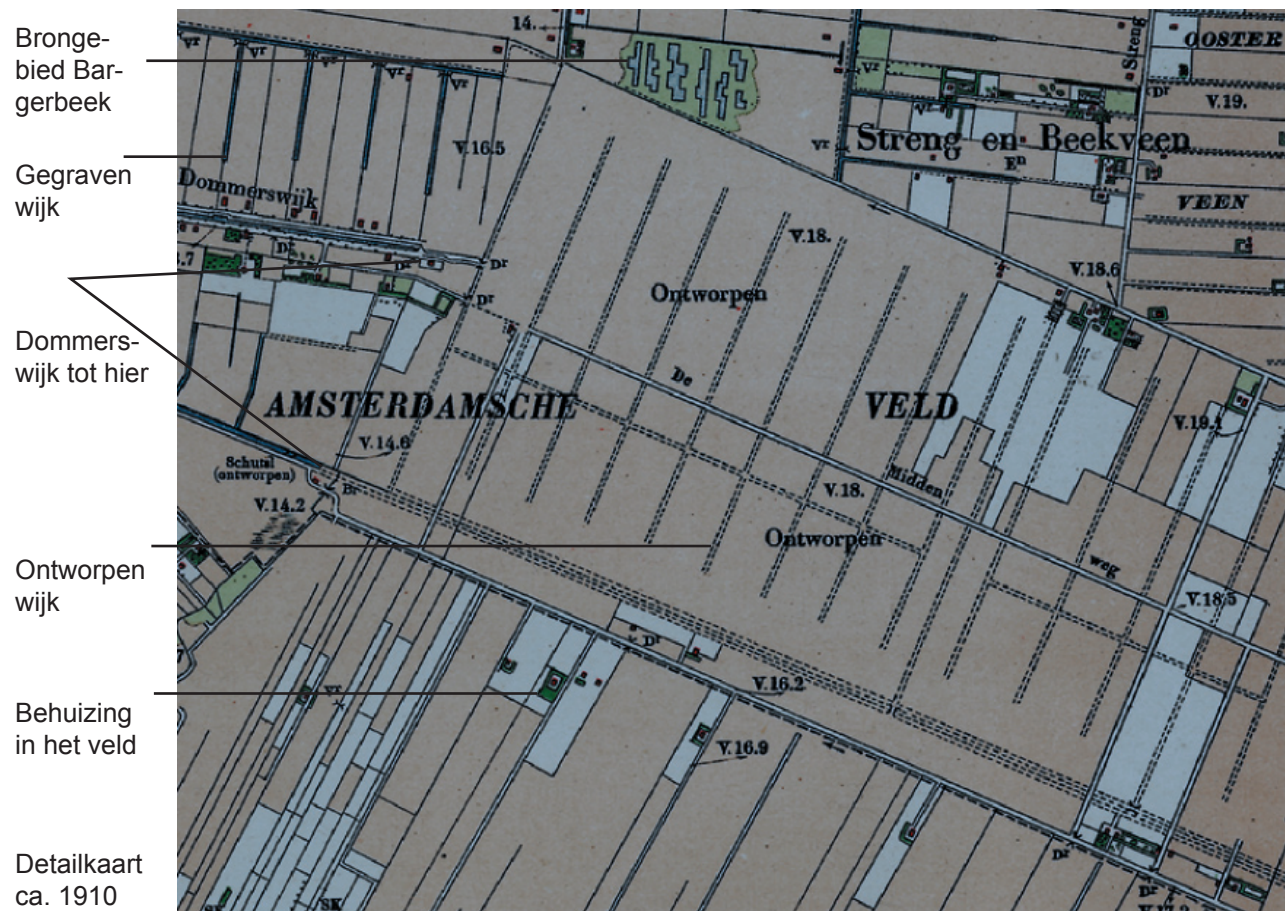
Het ontwerp van de wijkenstructuur van Barger-Oosterveld en het merendeel van het

Amsterdamsche Veld is al wel getekend op de kaart maar nog niet gegraven. Bijzonder detail is dat het Amsterdamsche Veld anders ontgonnen dan het ontwerp zoals weergegeven op de kaart van 1910. Een vergelijking met latere kaarten geeft goed de verschillen weer.

In zowel het Amsterdamsche Veld als Barger-Oosterveen hebben zich kleine verveners en/of boeren op het veen gevestigd. Zo zijn er bebouwingslinten langs de noordzijde van de Zuidersloot en de Verlengde Noordersloot, langs Hoofdwijk F, Laardijk Verlengde Schepersweg, Dordsedijk, Derksweg en rondom het meer Zwarte meer.

In het Barger-Oosterveen is langs de Verlengde Hoogeveense Vaart de bebouwing op dat moment nog beperkt tot het gebiedje rondom de kruising van het kanaal met de Dordsedijk. Dit in tegenstelling tot het Barger-Westerveen waar het merendeel van de bebouwing wel langs het kanaal is gesitueerd. In het Barger-Westerveen is vooral bij de grens met het Barger-Oosterveen bebouwing in het veld gesitueerd. Deze bebouwing bij de Strengdijk is tot op de dag van vandaag nog aanwezig.

In de gemeente Schoonebeek (1884 – 1998, sindsdien onderdeel gemeente Emmen) is het veen vanuit het zuiden, binnen het recht van opstrek, verder in ontginning gebracht. Wellicht mede door de ontginning van het brongebied/bovenloop van de Bargerbeek is deze beek ook in Schoonebeek verder 'gekanaliseerd'. De smalle strookverkaveling staat hier recht op de beek en wijkt daarmee af van ontginningsrichting in de rest van dit gebied. Het brongebied van de Ellenbeek is nog herkenbaar op de kaart.

3.4 Periode 1910 – 1935

Het meer Zwarte Meer is verdwenen en de venen in dat gebied zijn op dat moment grootschalig door middel van wijken (bloksysteem) in vervening. Zuidelijker, in en rondom het 6^e blok (gebied tussen Noordersloot en Verlengde Schepersweg), is het aantal kleinschalige verveners flink toegenomen. Op dat moment zijn daar de wijken (watergangen) nog niet gegraven. Ook het gebied bij de Dordsedijk is dan kleinschalig, zonder wijken, in ontginning.

In het Amsterdamsche Veld is het merendeel van de bebouwing aan de noordzijde van de Zuidersloot verdwenen en verplaatst naar de zuidzijde van deze weg in het gebied van de gemeente Schoonebeek. Een vergelijking van de kaart van 1930 met die van 1910 laat goed zien dat het westelijke deel van het Amsterdamsche veld (het 'schuine' gedeelte) de vervening met wijken anders is gerealiseerd dan het ontwerp. Het oostelijke deel van het Amsterdamsche Veld is

niet door middel van wijken verveend. In 1935 is van oost naar west, op de plaats van de huidige Middensloot, een veldspoorbaan (smalspoor) aangelegd. Bijzonder detail is dat het ontwerp met de wijkenstructuur (dus geen smalspor) nog wel op de kaart staat.

In 1919 is het veenschap Oud-Schoonebeekerveen opgericht. Vanuit het Stieltjeskanaal ontsloot Kanaal A, het hoofdkanaal, de venen in dit gedeelte van het gebied (zie ook bijlage 9 Amsterdam – Erica-Zuid eo).

Het overige gedeelte van het Schoonebeeker Veld is nog steeds kleinschalig in ontginning. Bij het latere Weiteveen wordt door de verplaatsing van de bebouwing naar het Schoonebeeker veld het veen hier zowel vanuit het noorden als zuiden ontgonnen (binnen verkavelingstructuur van oude recht van opstrek).

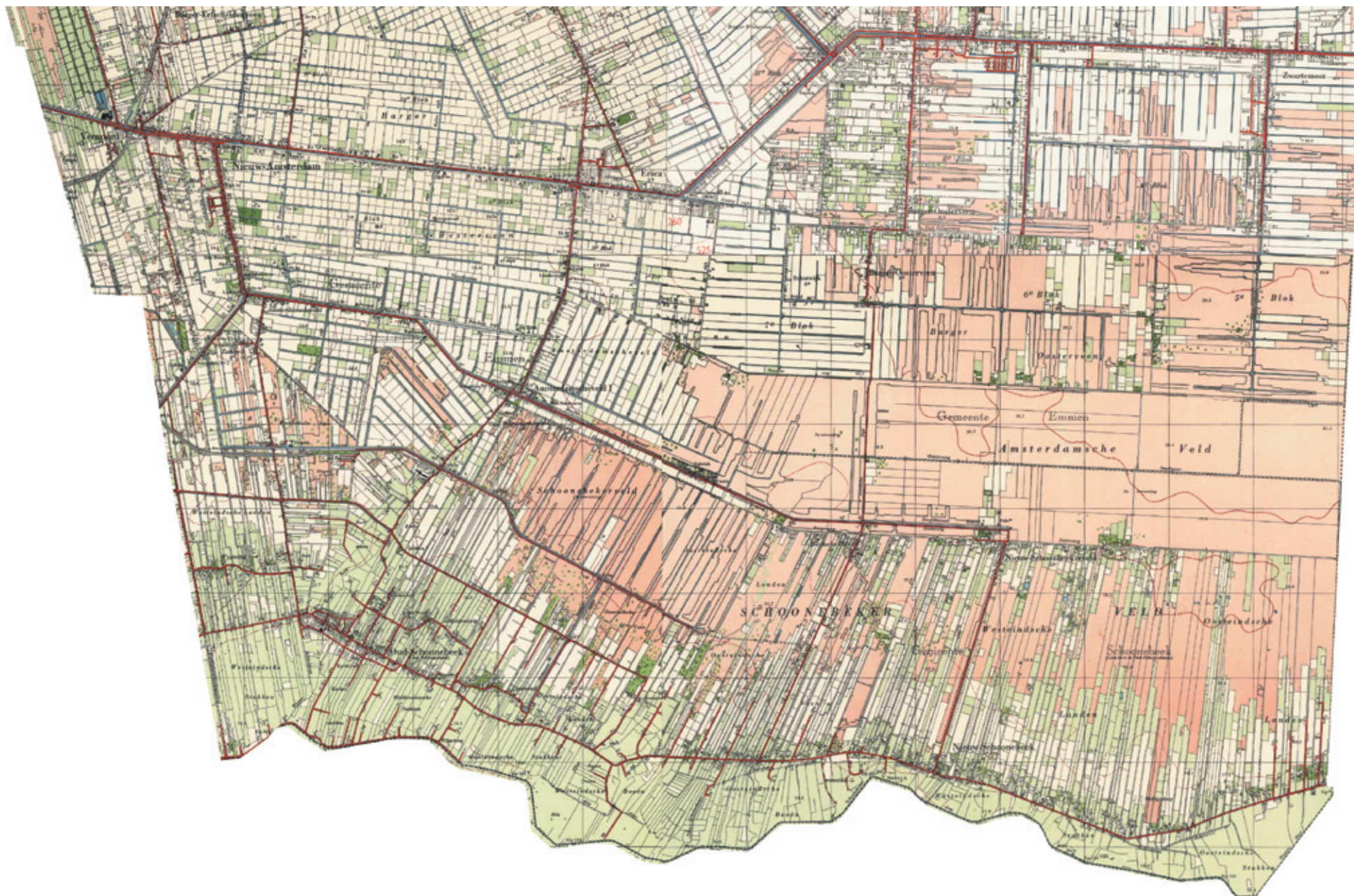
In 1928 is het waterschap Het Schoonebeekerdiep opgericht. Deze verenigde de gronden van Padhuis, Oud Schoonebeek en Nieuw-Schoonebeek (bron: GA Coert: Drenthe en zijn waterschappen). De belangrijkste doelstelling van het waterschap was de verbetering van de hoofdstroom, het Schoonebeekerdiep. In de periode 1929 – 1935 is het Schoonebeekerdiep rechtgetrokken. Op de detailkaart van 1935 is de oude loop (is grens met Duitsland) en de nieuwe loop goed te zien. Na 1935 is de grens met Duitsland aangepast en volgt sindsdien de nieuwe rechtgetrokken beekloop. Overigens zal in het kader van het project Herinrichting Schoonebeekerdiep in de komende jaren een traject van 16km worden heringericht. Doel is het Schoonebeekerdiep natuurlijker te maken, water meer de ruimte te geven, rekening houdend met de omliggende functies.

Nieuwe loop Schoonebeekerdiep in 1935 met oude grens (=oude beekoop) Nederland - Duitsland

Nieuwe beekloop

Oude beekloop c.q. grens met Duitsland

3.5 Periode 1935 – 1955

Het gebied rondom Zwartemeer is in 1955 nog grootschalig door middel van wijken in vervening. Het dorp Zwartemeer breidt dan voor het eerst, binnen de bestaande kavelstructuur, uit achter het lint langs de Kamerlingswijk. Het gebied bij de Dordsedijk (Klazienaveen) is vooral door de ondergrond op dat moment nog steeds zonder wijken (kleinschalig) in ontginning. Klazienaveen breidt dan achter het lint langs de Verlengde Hoogeveensche Vaart binnen de bestaande wijkenstructuur uit. De huidige waterpartij langs de Stellingstraat is nog overblijfsel van een voormalige wijk. De wijk op de plaats van de Lange Spruitstraat is in de loop der tijd wel verdwenen.

In het 6^e blok van het Barger-Oosterveen is

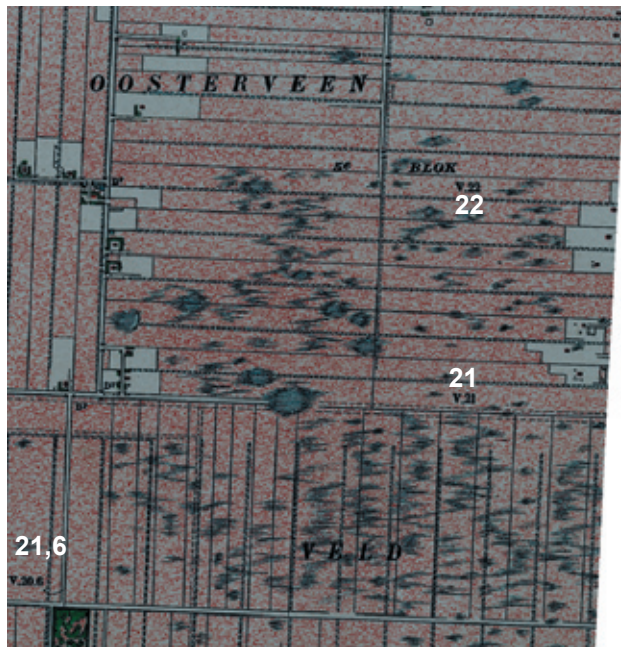
dan een grootschalige vervenings'slag' gaande. Hoofdwijk F is dan doorgetrokken en wordt het blok door middel van wijken verveend. De bebouwing langs Hoofdwijk F is dan verdwenen. Datzelfde geldt gedeeltelijk voor de bebouwing langs de Noordersloot. De bebouwingslinten langs de Verlengde Schepersweg en Laardijk is dan nog aanwezig. De lintjes bij de Veenhoeksweg/ Verlengde Schepersweg/Oude Dordse Dijk worden dan Barger-Oosterveen genoemd.

Het oostelijke deel van het Amsterdamsche Veld is dan nog steeds door middel van het smalspoor in vervening. Vermeldingswaard is dat de ontworpen wijkenstructuur voor het eerst niet meer wordt weergegeven op de kaart.

In 1943 is bij Schoonebeek een groot olieveld ontdekt door de Bataafse Petroleum Maatschappij en vervolgens tot 1996 door middel van jaknikkers door de NAM geëxploiteerd. De olie werd over een goederenspoorlijn richting Nieuw-Amsterdam vervoerd, alwaar het aansloot op het landelijke spoorwegnet. Vanaf de nieuw aangelegde Valendisweg/Gratemaweg liepen weggetjes richting de jaknikkers. Deze volgden het bestaande padenpatroon. In 1996 is de exploitatie gestaakt (te onrendabel). Dankzij de gestegen olieprijs en verbeterde technieken is het veld begin 2011 officieel weer in gebruik genomen.

Alleen het deel van het Schoonebeeker Veld ten noorden van Kanaal A is grootschalig in ontginning (zie bijlage Nieuw-Amsterdam – Erica-Zuid eo). Het overige, grootste gedeelte van het Schoonebeeker Veld is nog steeds kleinschalig in vervening. De kaart geeft goed het smalle ontginningspatroon vanuit het noorden en zuiden bij Nieuw-Schoonebeek en het huidige Weiteveen weer. In het oostelijke deel van het Amsterdamsche Veld is in 1955 de grens tussen de gemeentes Emmen en Schoonebeek noordwaarts verplaatst naar de Middenweg. Hiermee kwam het Amsterdamsche Veld in twee gemeentes te liggen. Ten westen van Amsterdamscheveld is een kassen-gebied ingericht (zie bijlage 10 Nieuw-Amsterdam – Erica-Zuid eo)

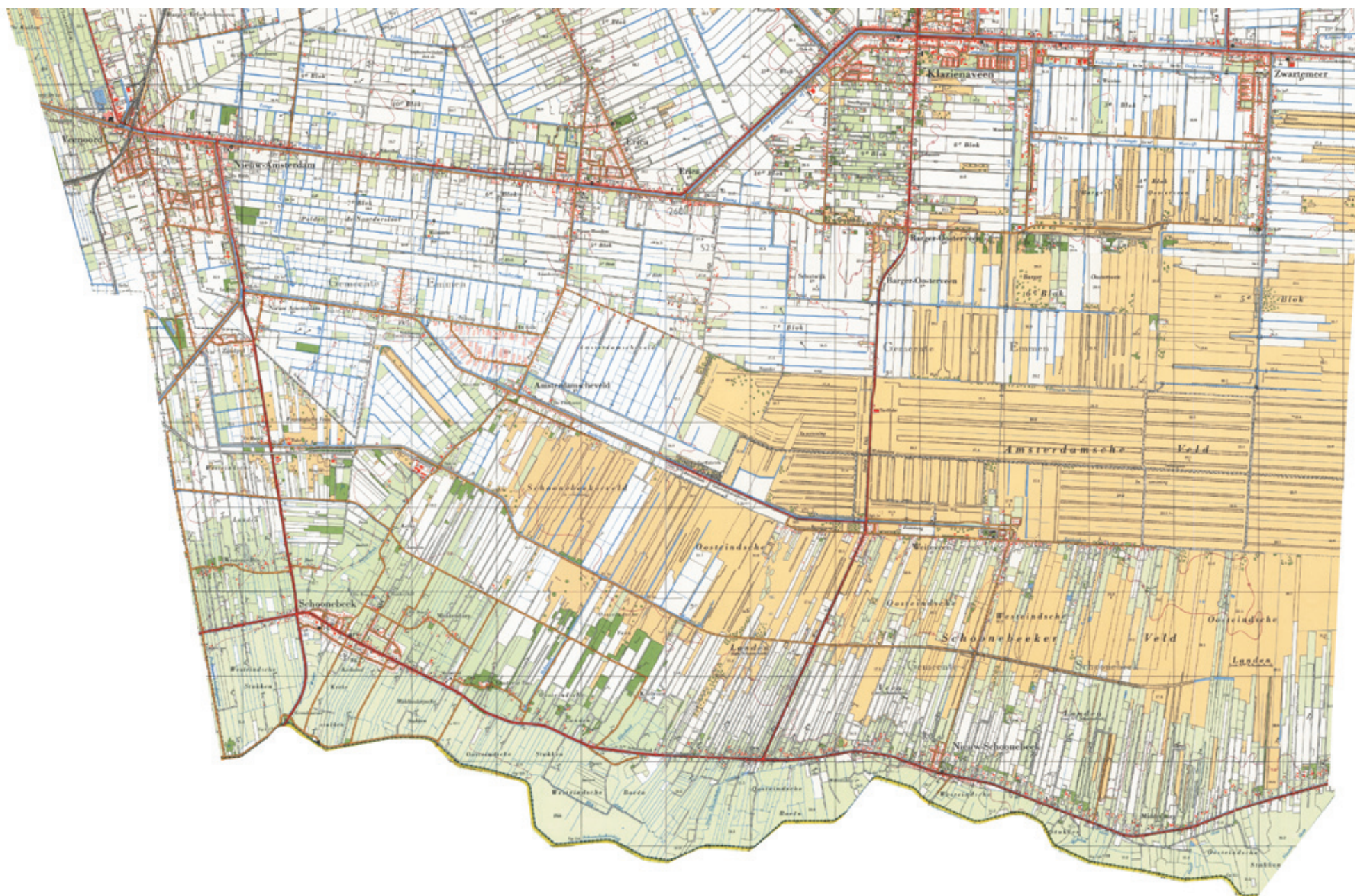
De verschillende verkavelingstructuren in het beekdal van het Schoonebeekerdiep zijn goed herkenbaar, zij het dat wel kavels zijn samengevoegd. Ook de paden richting jaknikkers volgen hier het oude kavelingstructuur. Schoonebeek, toen nog Oud-Schoonebeek, heeft zich met name rondom het oude Kerkeinde achter het bestaande lint uitgebreid.

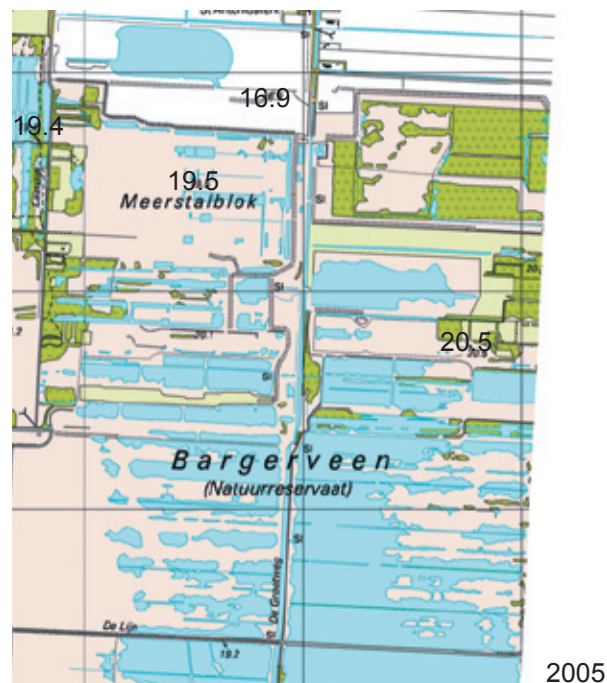
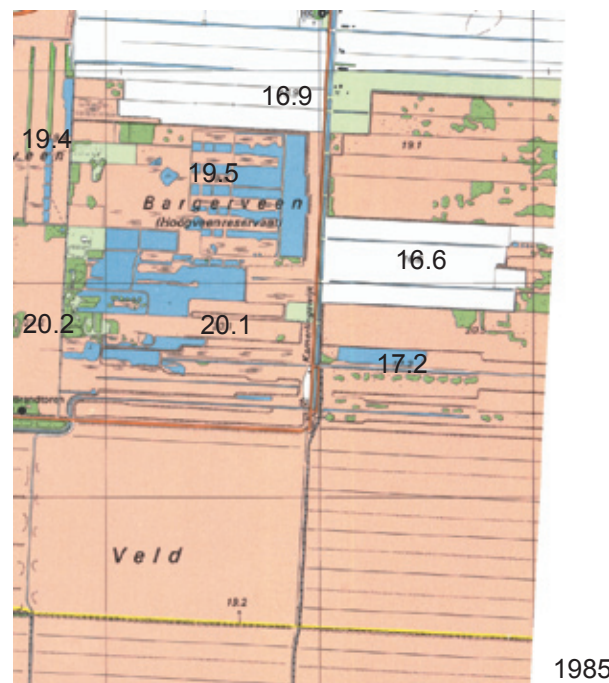
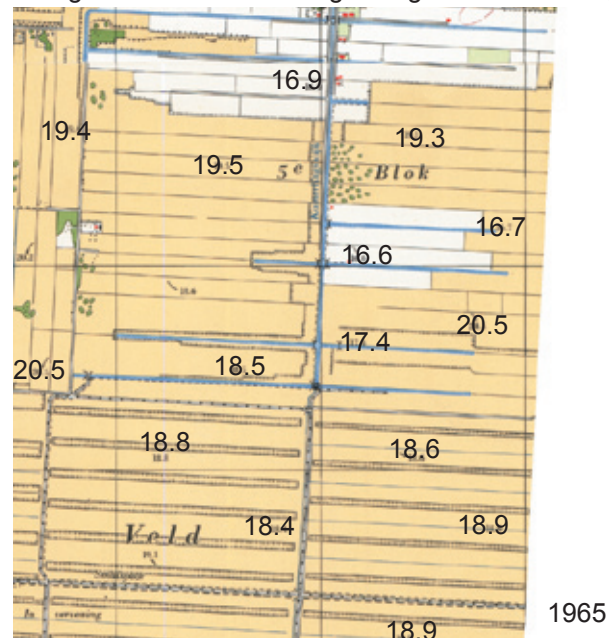
1910: Deel huidige Bargerveen (toen: 5e blok Barger-Oosterveen en Amsterdamsche Veld) met hoogtes +NAP (witte cijfers)

1955: Deel huidige Bargerveen (toen: 5e blok Barger-Oosterveen en Amsterdamsche Veld) met hoogtes +NAP (zwarte cijfers)

Een gedeelte van het huidige Bargerveen met hoogtes +NAP (cijfers kaart vergroot)

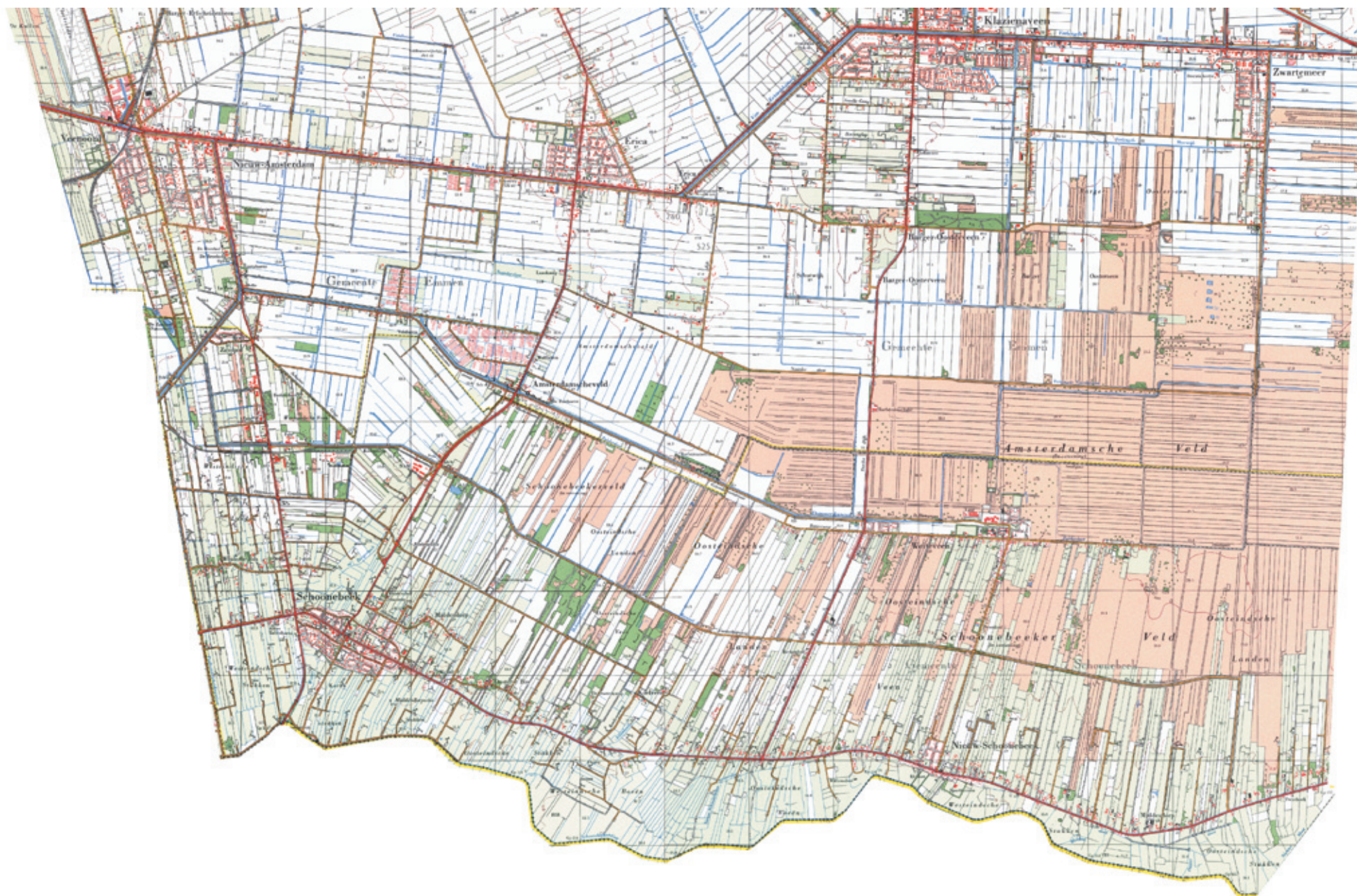
3.6 Periode 1955 – 1965

Het gebied bij Zwartemeer is dan nog steeds door middel van wijken in vervening. Zowel Zwartemeer als Klazienaveen worden binnen de bestaande verkavelingstructuren uitgebreid. Datzelfde geldt voor Nieuw-Schoonebeek

De grootschalige vervenings'slag' in het 6^e blok is nog steeds gaande. Inmiddels is wel vrijwel alle bebouwing verdwenen. Vooral langs de Verlengde Scheperweg zijn nog enkele behuizingen te vinden. De Hoge weg die Zwartemeer met Barger-Oosterveen verbindt is in deze periode aangelegd. Datzelfde geldt voor dat deel van de Dordsedijk bij het lintje van Barger-Oosterveen.

Het Amsterdamsche Veld is dan nog steeds door middel van het smalspoor in ontginning. Bij de kruising Kerkenweg – Zuidersloot en de kruising Zuidersloot – Dordsedijk zijn twee kleine bebouwingsclusters ontstaan. Met de gemeentelijke herindeling in 1955 werd het dorp alhier officieel Weiteveen genoemd. Vermeldingswaard is het ontginningpatroon rondom Weiteveen. De ontstane noord – zuid gerichte sloten volgen het ontwerp zoals weergegeven op de kaart van 1910, met dien verstande dat de gerealiseerde watergangen wel smaller zijn dan de normale wijken. Je zou ze zwetslootwijken kunnen noemen; de breedte van een sloot maar wel met een regelmatige wijkenstructuur.

In het Schoonebeeker Veld zijn in het verlengde van Kanaal A de wegen Ellenbeek en Boovenen aangelegd. Met uitzondering van het gebied ten noorden van Kanaal A is het Schoonebeeker Veld nog steeds kleinschalig in ontginning. Schoonebeek is verder achter het lint aan de Europaweg uitgebreid.

3.7 Periode 1965 – 1975

In deze periode vonden (vrijwel) geen verveningactiviteiten meer plaats. De aangegeven hoogtes op de topografische kaarten van 1965 en 1975 verschillen nauwelijks, een goede indicatie dat weinig tot geen veen is afgegraven (zie detailkaarten op pagina 29).

In de jaren '60 zijn ook de eerste aankopen van de huidige Bargerveen gedaan. Het betrof aankopen van (kleine) stukjes grond in het Barger-Oosterveen.

In 1972 presenteerde het toenmalige Ministerie

van CRM een plan om 4000 hectare aan te kopen voor de inrichting van een hoogveenreservaat. Na een inspraakronde werd de eerste 2000 hectare aangekocht. Het betrof een aaneengesloten deel van 500ha. in het Barger-Oosterveen, tegenwoordig Meerstalblok genoemd, 600ha. in het Amsterdamsche Veld en 900ha. in het Schoonebeeker Veld.

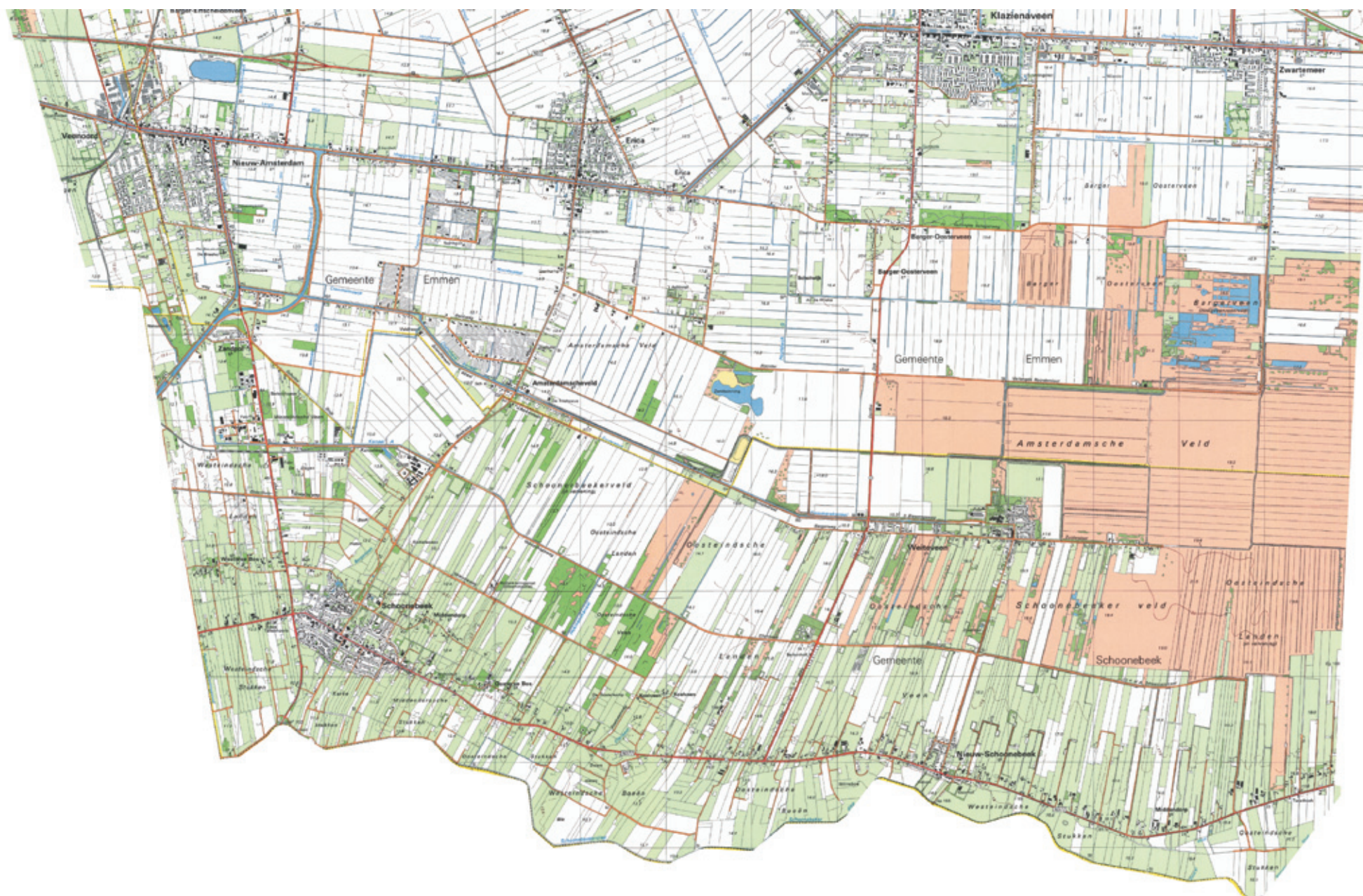
Een belangrijke ontwikkeling in dit gebied is de uitbreiding van de dorpen. Bij Klazienaveen en

Schoonebeek werd, zoals op veel andere plaatsen in de gemeente Emmen, niet meer uitgegaan van bestaande kavel- en/of wegen structuren. Bij de andere kleinere dorpen zoals Zwartemeer en Nieuw-Schoonebeek wel.

De smalle strookverkaveling in het Schoonebeeker Veld is nog goed aanwezig, zij het dat met name ten zuidoosten van Weiteveen kavels zijn samengevoegd.

Smalle strook-
verkaveling,
microreliëf en
houtopstanden;
huidige situatie
ten zuiden Wei-
teveen

3.8 Periode 1975 – 1985

Het Bargerveen staat voor het eerst als natuurreservaat op de kaart en wel in dat gedeelte van het Barger-Oosterveen dat (zeer) beperkt is afgegraven namelijk het Meerstalblok. Ter voorkoming van verdroging zijn waterplassen in dat gedeelte van het Meerstalblok en de eerste dijklichamen aangelegd.

In 1983 is de fabriek van Griendtsveen gesloten

omdat er onvoldoende witveen in de omgeving aanwezig was en de winningstechnieken zich wijzigden.

In deze periode zijn in het beekdal van het Schoonebeekerdiep, en dan met name in het gebied met de blokverkaveling ten oosten van de voormalige Ellenbeek, veel kavels samengevoegd. Ook is het areaal bouwland op de beekdalgronden

verder toegenomen, zij het dat nog steeds sprake is van voornamelijk weiland.

Zowel Klazienaveen, als Schoonebeek is verder buiten de bestaande kavelstructuur uitgebreid. Ook Weiteveen kent blokvormige dorpsuitbreidingen. De dorpsuitbreidingen in Zwartemeer en Nieuw Schoonebeek volgen de veelmeer de historische kavelstructuur.

Jaren '70 - '80;
aanleg water-
partijen in veel
dorpen. Hier in
de Molenwijk te
Klazienaveen

3.8 Periode 1985 – thans

Na de aankoop van de 2000ha. van het Barger-Oosterveen (Meerstalblok), het Amsterdamsche Veld en Schoonebeeker Veld is gekozen voor de aanleg van een soort stuwmeer op restanten van het afgegraven veen. Dit omdat het gebied hoger lag dan de omgeving (verdroging). Te samen met de aanleg van kilometers waterwerende dammen wordt herstel van het hoogveen beoogd. In het niet c.q. beperkt afgegraven Meerstalblok lukt dat, op de onder water gezette baggervlakte van het Amsterdamsche Veld veel minder. Het Bargerveen is inmiddels een Natura2000 gebied. Zie hiervoor www.natura2000.nl In verband met de uitbreiding en initiatie van hoogveenvorming wordt de inrichting van overgangszones, bufferzones om het gebied beoogd.

In het beekdal van het Schoonebeekerdiep is het landgebruik verder verschoven van weiland naar bouwland. Het areaal bouwland is nu groter dan het areaal weiland.

Werden in de periode 1975 – 1985 vooral kavels in het gebied ten oosten van de voormalige Ellenbeek samengevoegd, na 1985 zijn ook veel kavels in het gebied rondom Schoonebeek samengevoegd. Hierdoor heeft de unieke smalle

verkavelingstructuur wel aan herkenbaarheid ingeboet. Ook is door de dorpsuitbreiding van Schoonebeek richting het beekdal een deel van deze historische structuur verdwenen.

Daarentegen is de smalle strookverkaveling in het voormalige Schoonebeeker Veld en het gebied ten westen van Schoonebeek, te weten Westeindsche Landen en Westeindsche Stukken, nog zeer goed aanwezig.

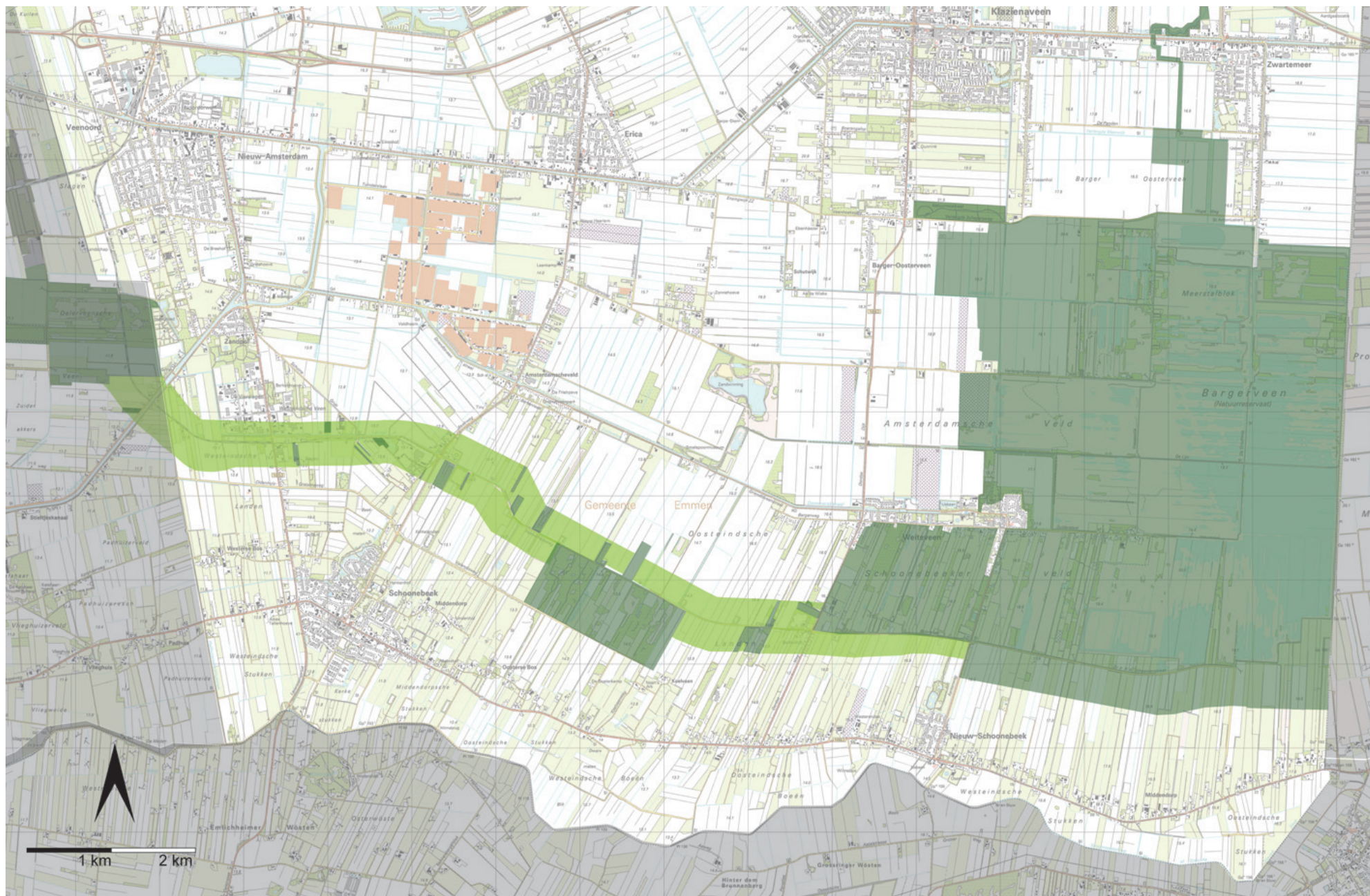
Vermeldingswaard is de verkavelingstructuur van dat gedeelte van het Amsterdamsche Veld dat ten westen van het Bargerveen ligt. Dat gebied is namelijk nadat de smalspoorvervening was beëindigd heringericht volgens de historische noord – zuid waterstructuur zoals zoals gepland in het oorspronkelijke ontwerp (vergelijk kaart 2005 met ontwerp op de kaart 1910 op pagina 22). De oost – west gerichtheid zoals aanwezig ten tijde van de smalspoorontginning is hiermee deels verdwenen.

De hoger gelegen voormalige Middenweg c.q. grens Schoonebeek – Emmen is een herinnering aan die tijd. Sinds 1998 maakt de gemeente Schoonebeek deel uit van de gemeente Emmen.

Op dit moment zijn er meerdere, voornamelijk kleine, dorpsuitbreidingen en –herinrichtingen in het gebied gaande c.q. gepland.

In het westelijke deel van het Amsterdamsche Veld heeft Griendtsveen een aaneengesloten recreatief gebied van uiteindelijk van 306ha. in ontwikkeling (zie bijlage 9; Nieuw-Amsterdam – Erica-Zuid eo).

Sinds 2007 is het project Schoonebeekerdiep lopende. In de komende jaren zal de smalle gekanaliseerde beek over een lengte van 15km veranderen in een meanderende loop met een veel bredere beekbedding met flauwe oevers en zonder stuwen. De beek moet natuurlijker worden en meer water kunnen opvangen. Langs de beek blijft landbouw de belangrijkste bestemming. Na een aantal ontwerpstudio's in 2007 is eerst een Plan op Hoofdpijnen voor de herinrichting vastgesteld. Vervolgens is en wordt dit plan verder uitgewerkt in deelplannen. Dit betekent dat het Schoonebeekerdiep stukje voor stukje een nieuwe herinrichting krijgt. Het eerste proeftracé Blik-Klaassen is in 2011 gerealiseerd. De verwachting is dat het laatste deelproject rond 2017 – 2018 is gerealiseerd.

Legenda Ecologische Hoofdstructuur (EHS), Ecologische Verbindingzones (EVZ) en agrarische natuur

- Ecologische hoofdstructuur (Provincie Drenthe, actualisatie 1 november 2010)
- Zoekgebied ecologische verbindingzone (Provincie Drenthe, actualisatie 1 november 2010)
- Akker- en weidevogelgebied of botanisch waardevol akker- of grasland (Provincie Drenthe, vastgesteld 6 juli 2010)

EHS/EVZ; smalle bosstroken en -verkaveling in (voormalig) Schoonebeeker veld

4. EHS, EVZ en agrarische natuur

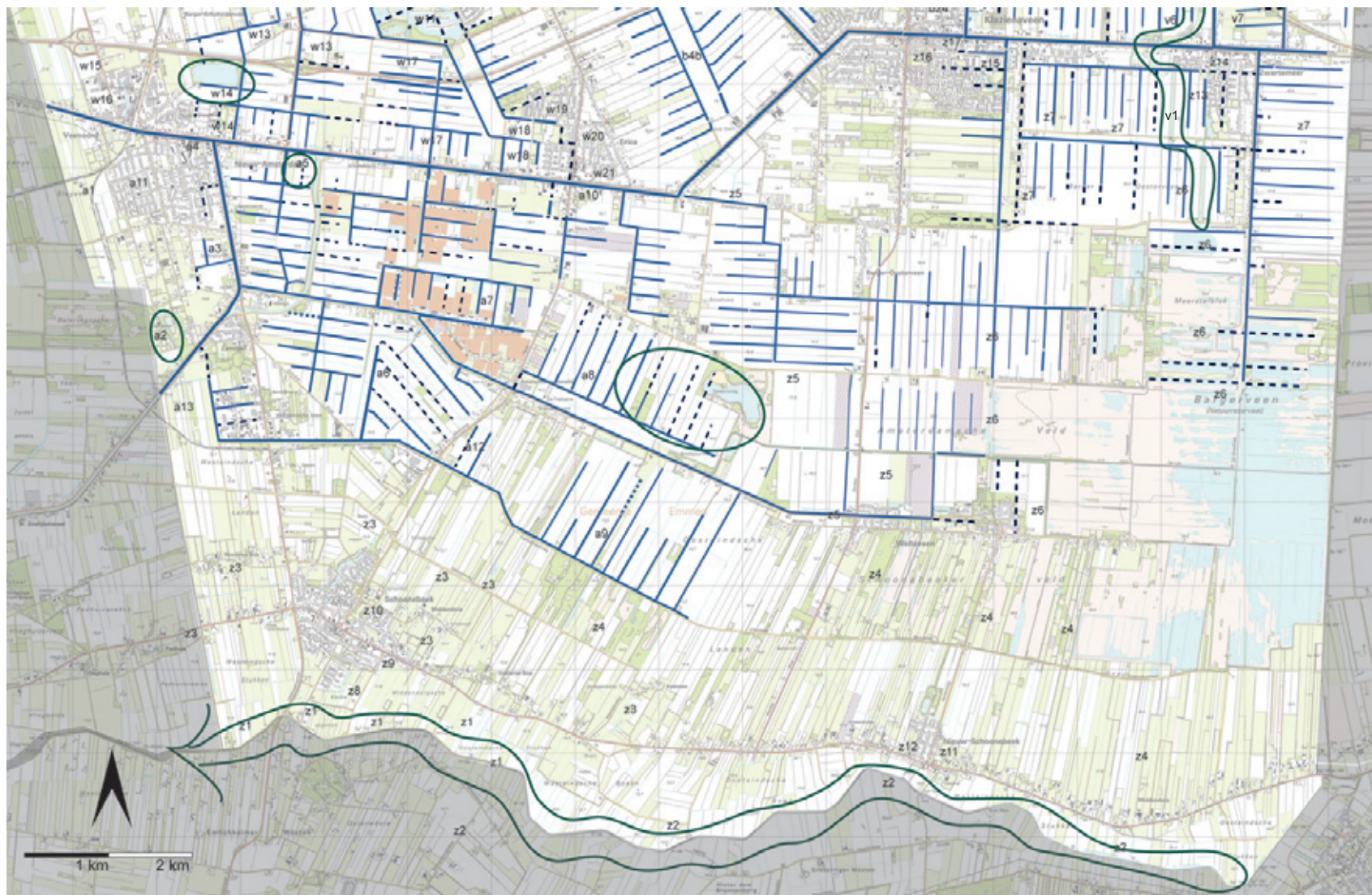
Zowel Bargerveen als meerdere kleinere gebiedjes in het voormalige Schoonebeeker Veld maken deel uit van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Zie voor de ligging van alle gebieden de kaart op pagina 36. Het Bargerveen is eveneens een Natura 2000 gebied. Het Bargerveen kent meerdere natuurwaarden. Hiervan zijn 'Hoogveen' en 'Natte heide' in omvang de grootste. Een ecologische Verbindingzone (EVZ) verbindt het Bargerveen met het Dalerveen in de gemeente Coevorden.

Zoals de EHS/EVZ als het natuurbeheerplan met zoekgebieden akker- en weidevogels wordt jaarlijks geactualiseerd. Zie voor de actuele stand van zaken; de website van de Provincie Drenthe.

5. Vrije tijd en recreatie

Er lopen enkele wandel- en fietsroutes door het gebied met name in het Bargerveen. Ook rondom Schoonebeek en Nieuw-Schoonebeek zijn enkele recreatieve routes aanwezig.

Op dit moment is in de omgeving van de zandwinningplas – Amsterdamscheveld een recreatief gebied in ontwikkeling; zie hiervoor bijlage 9 Nieuw-Amsterdam – Erica-Zuid eo.

Legenda gebiedsvisie Stedelijke Wateropgave (SWO)

z1 t/m z17; onderzochte alternatieven

z1 + z2 Schoonebeekerdiep

z5, z6, z7: historische kanalen- en wijken-structuur

verdwenen kanalen en (hoofd)wijken

z6 (deels): 'wijkzwetsloten'

DEEL 2: RUIMTELIJKE GEBIEDSVISIE STEDELIJKE WATEROPGAVE GEBIED ZUID

De hier beschreven ruimtelijke gebiedsvisie is een nadere uitwerking van de algemene uitgangspunten zoals is verwoord in het document 'Werkwijze ruimtelijke analyse en gebiedsvisie SWO'. In dit document wordt de gehanteerde methode wordt beschreven. Het geeft eveneens een beschrijving van de kwalitatieve weging van de verschillende factoren zoals weergegeven in de Multicriteria Analyse (MCA).

Dit werkdocument Gebied Zuid dient dan ook als een uitwerking c.q. bijlage van de deelstructuurvisie Stedelijke Wateropgave en het document 'Werkwijze ruimtelijke analyse en gebiedsvisie SWO' te worden beschouwd.

De alternatieven die in Gebied Zuid zijn onderzocht zijn op de kaart weergegeven met het voorvoegsel z... voor het nummer. Zie voor de gebieden met een voorvoegsel a... bijlage 10 Nieuw-Amsterdam – Erica-Zuid eo.

De alternatieven die naar voren zijn gekomen op basis van voornamelijk de aard- en bodemkundige ondergrond zijn het beekdal van het Schoonebeekerdiep (z1 en z2), de Runde (V1) en de kleine, plaatselijke, laagtes z3 en z4.

Voor het Schoonebeekerdiep is een onderscheid gemaakt tussen die gebieden die voornamelijk een blokvormige verkaveling kennen en gebieden waar de smalle strookverkaveling karakteristiek is. Reden is het verschil in ontginningsperiode en –ontwikkeling. Zie hiervoor Hoofdstuk 3 van dit werkdocument. Een groot herinrichtingproject van het Schoonebeekerdiep is op dit moment lopende, waarbij in de komende jaren de beek meer ruimte krijgt voor water. De stedelijke wateropgave van Nieuw-Schoonbeek en Schoonebeek is relatief

gering en het Schoonebeekerdiep biedt (meer dan) voldoende ruimte om deze op te lossen. Hiermee worden niet alleen de karakteristieken van het beekdal versterkt, ook wordt hiermee 'postzegel oplossingen' in de directe omgeving van de dorpen voorkomen. Deze laatste kunnen leiden tot een verrommeling van een uniek landschap. Een landschap waar de eeuwenoude smalle strookverkaveling tot op de dag van vandaag nog herkenbaar is.

Het alternatief dat naar voren is gekomen ook op basis van de aard- en bodemkundige ondergrond, of beter; het zichtbaar maken van de beekloop van de Runde op het voormalig veen, is weergegeven als v1 op de visiekaart (zie voor waardering/MCA Bijlage 4 Barger-Compascuum en omgeving). Water levert een bijdrage aan de beleving van de herstelde beekloop. De Runde behoort tot de EHS en water zou de natuurwaarden kunnen versterken. Bovendien is functiemenging met recreatie in dit gebied goed mogelijk c.q. reeds gerealiseerd. De Runde zorgt voor een verbinding tussen het Bargerveen en de Dollard. Dit betekent dat het water uit het Bargerveen bijdraagt aan de beleving van de beekloop. Hierbij staat een goede toevoer van water uit het bargerveen voorop. Gegeven de EHS functie is de beekloop aantrekkelijk voor de landelijke wateropgave. De Runde kan ook ingezet worden voor de stedelijke opgave. Echter, gegeven de EHS functie, dient het water dan wel aan bepaalde kwaliteitseisen te voldoen.

Het Bargerveen is een Natura 2000 gebied met als belangrijkste natuurwaarden Hoogveen en Natte Heide. Hoogveen kan alleen bestaan

c.q. groeien in een omgeving van voedselarm regenwater. Aanvoer van voedselrijk, al dan niet vervuild, stedelijk water moet in verband met de ontwikkeling van de natuurwaarden in het Bargerveen dan ook worden voorkomen. Het Schoonebeekerdiep biedt voldoende mogelijkheden voor het oplossen van de Stedelijke Wateropgave ten zuiden van het Bargerveen zodat mogelijke aanvoer richting het Bargerveen hier kan worden voorkomen.

Hoewel de gebieden z5, z6 en z7 aardkundige laagtes hebben, is hier vooral de gave aanwezigheid van de veenkoloniale kanalen- en wijkenstructuur van belang. De ontginningstructuur in een deel van gebied z6, te weten ten noorden van De Lijn bij Weiteveen, is bijzonder. De noord-zuid gerichte watergangen stonden in het oorspronkelijke ontwerp uit 1900 (zie pagina 22) als wijken weergegeven, maar zijn voor de veenontginning van het gebied niet als zodanig gegraven. Het Amsterdamsche Veld is immers door middel van het smalspoor ontgonnen terwijl dit deel van het Barger-Oosterveen pas na WOII is ontgonnen. Na de veenontginning zijn de watergangen gegraven, zij het dat niet de cultuurhistorische breedte van een wijk hebben. Vandaar dat ze in dit document 'wijkzwetsloten' worden genoemd; ze hebben wel de regelmatige afstand (ca. 200m) gebruikelijk voor wijken, maar niet de cultuurhistorische breedte (ca. 11m). In gebied 7 is in de directe omgeving van Zwartemeer sprake van veel kwel. Onderzocht zou moeten worden of dit de mogelijkheden voor het inzetten voor de Stedelijke Wateropgave kan beperken.

De bestaande kanalen- en wijkenstructuur zoals

Multicriteria analyse Stedelijke Wateropgave Gemeente Emmen

Verklaring cijfers:

1 = niet, zeer slecht

2 = matig

3 = redelijk

4 = goed

5 = zeer goed

-- = niet van toepassing onbekend

Gebied Zuid

Inventarisatie huidige situatie (= mate aanwezigheid)	Gebied z1	Gebied z2	Gebied z3	Gebied z4	Gebied z5	Gebied z6	Gebied z7	Gebied z8	Gebied z9	Gebied z10	Gebied z11	Gebied z12	Gebied z13	Gebied z14
Aardk./bodemkundige ondergrond	5	5	5	5	5	4	3	3	2	2	2	1	2	1
Archeologische waarden	1	1	2	1	1	1	2	--	--	--	--	--	--	--
Ontginningspatronen	4	3	4	4	4	3	4	1	2	2	2	2	3	2
Water nav stads c.q. dorpsuitbreidingen	--	--	--	--	--	--	--	5	--	--	--	--	4	4
EHS, PEHS, agrarische natuur	--	--	--	5	--	5	--	--	--	--	--	--	--	--
Recreatie	2	1	3	3	2	4	2	3	3	3	2	2	3	3
Herinrichting (stad,dorp) lopend/in ontwikkeling	--	--	--	--	--	--	--	--	5	5	--	5	--	5
Evt. herinrichting obv leeftijd/dichtheid woningen	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Nieuwe uitleg *	--	--	--	--	--	--	--	5	--	--	5	--	5	--
Waardering situatie absoluut	12	10	14	18	12	17	11	17	12	12	11	10	17	15
Waardering situatie gemiddeld	3,0	2,5	3,5	3,6	3,0	3,4	2,8	3,4	3,0	3,0	2,8	2,5	3,4	3,0
Waardering Stedelijke Wateropgave (=versterken laag, beleven van)														
Aardk./bodemk ondergrond	5	5	3	4	4	2	3	3	2	3	2	2	2	2
Archeologische waarden	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Ontginningspatronen	3	3	3	3	4	3	4	1	1	1	3	1	4	3
Kwaliteit woonomgeving	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Recreatie	5	5	2	3	3	3	4	2	2	4	2	2	2	2
Natuur	--	--	--	3	--	3	--	--	--	--	--	--	--	--
Agrarisch gebruik	3	3	3	--	4	--	4	--	--	--	--	--	--	--
Waardering kansen absoluut	16	16	11	13	15	11	15	6	5	8	7	5	8	7
Waardering kansen gemiddeld	4,0	4,0	2,8	3,3	3,8	2,8	3,8	2,0	1,7	2,7	2,3	1,7	2,7	2,3
Totale waardering gebied absoluut	28	26	25	31	27	28	26	23	17	20	18	15	25	22
Totale waardering gebied gemiddeld	3,5	3,3	3,1	3,4	3,4	3,1	3,3	2,7	2,3	2,8	2,5	2,1	3,0	2,7
Gebied Stedelijke wateropgave = groen														

* verklaring getallen: 5 = herinrichting of uitleg zal worden uitgevoerd, 4 = herinrichting in de toekomst mogelijk cq verwacht, 3 = herinrichting is voor een (groot) gedeelte uitgevoerd

Gebied z15	Gebied z16	Gebied z17
1	1	1
--	--	--
3	1	1
3	--	--
--	--	--
1	1	1
5	5	5
--	--	--
--	--	--
13	8	8
2,6	2,0	2,0
2	2	2
--	--	--
3	1	3
2	2	2
--	--	--
--	--	--
7	5	7
2,3	1,7	2,3
20	13	15
2,5	1,8	2,2

weergegeven op de visiekaart zijn landschappelijk en ruimtelijk zeer goed inzetbaar voor het oplossen van de stedelijke wateropgave. Het inzetten voor de stedelijke wateropgave versterkt deze cultuurhistorische karakteristieke waterstructuren van de grootschalige ontginningen. Sommige wijken in deze gebieden zijn in de loop der tijd (enigszins) verland. In combinatie met de aanwezigheid van komvormige laagten kan dit leiden tot een verslechtering van het agrarische verbruik.

De wijken die recentelijk zijn versmald of verland staan niet op de visiekaart. Het betreft hier echter een momentopname. Immers, in de periode tussen het (veld)onderzoek en nu kan een wijk inmiddels wel zijn uitgebaggerd. Reden waarom de historische kanalen- en wijkenstructuur is weergegeven op de visiekaart. De structuur is namelijk nog wel aanwezig en deze is in ruimtelijk c.q. landschappelijk opzicht belangrijker dan het al dan niet verland zijn. Voor de berekening van de capaciteit voor het oplossen van de Stedelijke wateropgave, een opgave van werkgroep 1, is natuurlijk wel uitgegaan van de bestaande situatie. Dit om een overschatting van de bergingscapaciteit te voorkomen. De verdwenen kanalen en (hoofd)wijken zijn wel weergegeven op de visiekaart. Dit zijn kanalen en wijken die niet meer op de topografische kaart van 2005 staan. Deze wijken zijn vaak al decennia lang verdwenen. Ook spelen bij het herstellen van verdwenen wijken ook andere dan ruimtelijke overwegingen een rol (hydrologisch, financieel, milieutechnisch i.v.m. demping vervuilt slib). De verdwenen wijken zijn niet meegenomen in de berekeningen voor het oplossen van de Stedelijke wateropgave. Echter, hun oude ligging kan bij toekomstige ontwikkelingen wellicht dienen als inspiratiebron voor de (her)inrichting.

De onderzochte nummers z8 t/m z17 betreffen lopende of mogelijke herinrichtingen en/of dorpsuitbreidingen (nieuwe uitleg) in Schoonebeek (z8 t/m z10), Nieuw-Schoonebeek (z11, z12), Zwartemeer (z13, z14) en Klazienaveen ten zuiden van de Verlengde Hoogeveensche Vaart (z15 t/m z17). Voor al deze gebiedjes geldt dat het oplossen van de SWO in het gebiedje zelf leidt tot postzegeloplossingen en/of niet of beperkt bijdraagt aan de beleving van cultuurhistorische waterstructuren. De voorkeur voor het oplossen van de SWO kan hier plaatsvinden in het nabij gelegen beekdal van het Schoonebeekerdiep (in het geval van Schoonebeek en Nieuw-Schoonebeek) of de nabijgelegen kanalen- en wijkenstructuur (Zwartemeer, Klazienaveen). In beide gevallen levert dit een versterking van de beleving van een laagte (beekdal) of cultuurhistorische waterstructuren op.